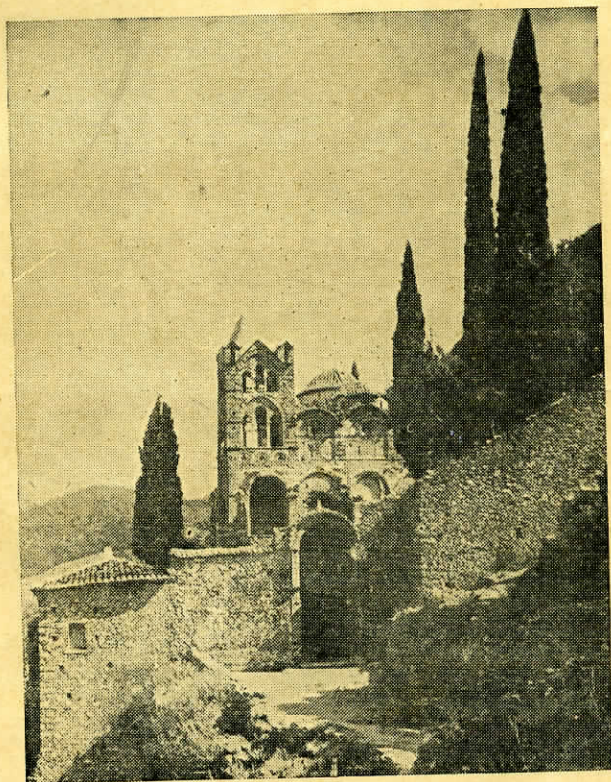

ΕΥΣΕΒΙΑΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΥ ΜΟΝΑΧΗΣ
ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΟΣ ΜΥΣΤΡΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ
ΜΥΣΤΡΑ

ΜΕΤΑ ΩΡΑΙΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΚΥΡΙΑ ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΥΣΕΒΙΑΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΥ ΜΟΝΑΧΗΣ
ΑΡΧΙΦΥΛΑΚΟΣ ΜΥΣΤΡΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΜΥΣΤΡΑ

ΜΕΤΑ ΩΡΑΙΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Κυρία είσοδος Ναού Παντανάσσης

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΟΝΤΟΕ Ν. ΜΕΤΑΞΑ 6, ΑΘΗΝΑΙ

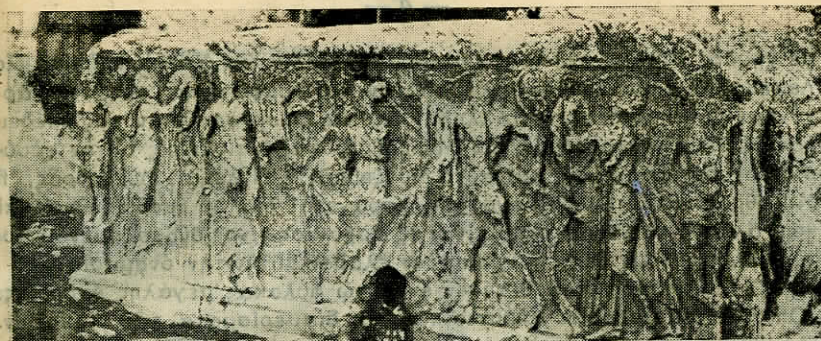
ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΜΥΣΤΡΑ ΜΕΤΑ ΘΡΑΙΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εκδόσεις Νέου Παντινίου

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΟΝΤΟΕ Ν. ΜΕΤΑΞΑ 6 ΑΘΗΝΑΙ

Ἡ Μαρμάρᾳ ἀρχαία λάρναξ. Ὁ χορὸς τῶν Βακχίδων καὶ Μαινάδων.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ Μυστράς μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἶναι δυνατόν νὰ λογισθῇ ὡς ὑπέροχον πάσης πόλεως τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνικῶν χωρῶν διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ κάλλος τῶν ἐν αὐτῷ χριστιανικῶν μνημείων. Αἱ βυζαντιακῆς τέχνης εἰκόνες εἶναι ἀξίαι λόγου διὰ τὴν ἱστορίαν καὶ ζωγραφίαν, τὰ κοσμήματα τῶν ναῶν, εἴτε ἔχουσι ζωγραφηθῇ εἴτε γλυπτὰ, σπουδῆς εἶναι ἀξία, ἀλλὰ μεγίστης μελέτης ἀξία εἶναι καὶ ἔσται ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ναῶν.

* * *

ΜΥΣΤΡΑΣ

Πρὸς Δ τῆς ἀρχαίας Σπάρτης εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ταυγέτου εὐρίσκονται τὰ ἑρείπια τῆς ἐνδόξου πόλεως τοῦ Μυστρά. Ἀνερχόμενοι τὸν Μυστράν διακρίνομεν τρεῖς διακεχωρισμένας ζώνας. Ἡ πρώτη, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ φρούριον τῆς κορυφῆς, εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα. Τὸ φρούριον Μυτζηθράς, νῦν Μυστράς, ἐκτίσθη τὸ 1249 ἢ 1250 ὑπὸ τοῦ Ἐνετοῦ Γουλιέλμου τοῦ Βιλλαρδουίνου τοῦ δευτέρου τοῦ ὀνομαζομένου Ντὲ Καλαμάτα, ὡς γεννηθέντος καὶ ἀνατραφέντος ἐν Καλαμαῖς. Ὁ Γουλιέλμος ἦτο ἀνδρεῖος ἀνὴρ καὶ μεγαλοπρεπής. Οἱ Βιλλαρδουῖνοι εἶχον 80 αὐλάρχας, οἱ ὅποιοι ἔφερον ἵππους χρυσοχαλκί-νους μετὰ χρυσῶν πτερνιστήρων, καὶ εἶχον ὀκτακοσίους ἢ χιλίους ἵπ-πότας οἵτινες συνώδευον αὐτοὺς ὅταν ἐξήρχοντο.

Εἰς τὸν Γουλιέλμον τὸν δεύτερον, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μονεμβασίας, ἐναντίον τῆς ὁποίας ἐπολέμησε μετὰ στόλου Ἐνετικοῦ ἐπὶ τριετίαν παρέδωκαν τὴν πόλιν οἱ τρεῖς μεγάλοι ἄρχοντες, ὁ Δαιμονογιάννης ἡ Εὐδαιμονογιάννης, καλούμενος οὕτω ἐκ τοῦ μεγάλου πλού-του του, ὁ Μαμώνας, ὁ Σοφιανὸς ἡ Νοταράς.

Ὁ Γουλιέλμος ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς αὐτοῦ χαρᾶς ἐνέδυσεν αὐτοὺς

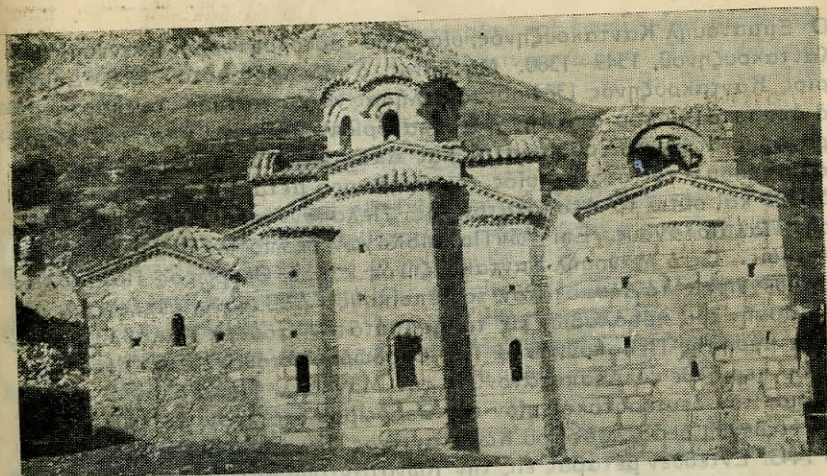
μέ χρυσᾶς στολᾶς καὶ τοὺς ἐχάρισε τὴν πόλιν τῶν Βατίκων, ἦλθεν εἰς Λακεδαίμονα καὶ κατέλαβε καὶ ταύτην, καὶ συμφωνήσας μετὰ τῶν ἀρχόντων ἐζήτησε θέσιν κατάλληλον διὰ νὰ κτίσῃ φρούριον τοῦ ὑπέδειξαν δὲ θέσιν ὠραιοτάτην τὸν Μυτζηθρᾶν καὶ ἔκτισεν εἰς αὐτὴν φρούριον ὀχυρὸν ὀνομάσας καὶ αὐτὸ Μυτζηθρᾶν. Ἡ λέξις Μυτζηθρᾶς, ἢ Μυζηθρᾶς κατὰ τὸν χρονογράφον, παράγεται ἐκ τοῦ θεοῦ Μήθρα, καὶ κατ' ἄλλους τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι ἐξ ἀρχοντός τινος ὀνομαζομένου Μυτζηθρᾶ, ἢ καὶ ὡς θέσις «τυροποῖδες» ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν.

Ὁ Γουλιέλμος ἐτοποθέτησεν ἐν αὐτῷ φύλακας μεγάλης ἀνδρείας. Ὅπισθεν τοῦ φρουρίου εὐρίσκονται τὰ διαμερίσματα τῶν ἱπποτῶν. Ἀποθήκας, πύργους ὑψηλοὺς μὲ εἴσοδον πρὸς βορρᾶν, δεξαμενάς, ἐπάλξεις καὶ τοξοθυρίδας ἔχει τὸ φρούριον μὲ τείχη ὀχυρά, τὸ ὕψος τοῦ δὲ εἶναι 524 μέτρων.

Οἱ Φράγκοι ἔμειναν εἰς τὸν Μυτζηθρᾶν ἕως τὸ 1259 ὅτε ὁ Γουλιέλμος Βιλλαρδουῖνος πολέμησας τὸν Αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Παλαιολόγον συνελήφθη αἰχμάλωτος εἰς τὴν ἐν Πελαγονίᾳ μάχην. Ὁ Γουλιέλμος εἶχε νυμφευθῇ τὴν κόρην τοῦ Κομνημοῦ, δευτέραν Ἑλένην τοῦ Μενελάου, εἰς τὸ κάλλος καὶ ἔλαβε προῖκα ἐξ αὐτῆς 60 χιλιάδας ὑπέρπυρα κατὰ τὴν τότε συνθήειαν. Ἐλθὼν δὲ ἵνα βοηθήσῃ τὸν γυναικά-δέλφον τοῦ Μιχαὴλ ἢ Νικηφόρον ἡπατήθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου του γυναικαδέλφου, ἀφοῦ ὁ Παλαιολόγος ὑπεσχέθη πολλὰ εἰς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ μόνον μεσάζοντος τοῦ Σεβαστοκράτορος, νόθου υἱοῦ τοῦ Κομνημοῦ. Ὁ Γουλιέλμος πολεμεῖ ἀνδρείως καὶ δὲν ἔλεει νὰ ὀπισθοχωρήσῃ κατ' οὐδέναν τρόπον.

Ἦδη εἰς τὴν μάχην πολεμεῖ εἰς Φράγκος μὲ 20 ἑλληνας. Καὶ πολλοὶ Φράγκοι ἐπολέμησαν ἀνδρείως, καθὼς καὶ ὁ μέγας αὐθέντης τῆς Καρυταίνης, ἔλεγε μετὰ γενναιότητος: κράτει, στείλέ μοι τὴν τένταν, διότι εἰς αὐτὴν ἐπιθυμῶ νὰ ξεψυχήσω. Καὶ πολλοὶ εὐγενεῖς Βαρῶνοι ἠγωνίσθησαν γενναίως. Ἡ Ἑλλάς τότε εἶχε διαιρεθῇ ὑπὸ τῶν Φράγκων εἰς 12 Βαρωνίας.

Μετὰ σφοδρὰν μάχην ἔπεσεν ὁ μέγας αὐθέντης τῆς Καρυταίνης, ἐπειδὴ δὲ ἐπληγώθη καὶ ὁ ἵππος τοῦ Γουλιέλμου, συνελήφθη οὗτος αἰχμάλωτος τὸ 1259. Ὁ Γουλιέλμος φυλακισθεὶς διετάχθη ὑπὸ τοῦ Παλαιολόγου νὰ παραδῶσῃ τὸν Μωριᾶν, ἀλλ' οὗτος ἀπῆντησεν ὑπερηφάνως ὅτι «ὁ Μωριᾶς δὲν εἶναι προγονικόν μου κτῆμα, ἀλλὰ τὸν κατέκτησαν οἱ εὐγενεῖς Φράγκοι μὲ τὸ σπαθί των καὶ προτιμῶ νὰ πεθάνω μυριάκις». Τοῦ Γουλιέλμου καὶ τῶν Βαρῶνων ἀρνηθέντων νὰ παραδῶσιν τὸν Μωριᾶν, ἢ σύζυγος τοῦ Γουλιέλμου καὶ αἱ σύζυγοι τῶν Βαρῶνων ἀπηυθύνθησαν εἰς τὸν Μέγαν Δούκα τῶν Ἀθηνῶν Γουίδωνα πρῶτον δὲ Ντελαρός, προβιβασθεισῶν τότε τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ μεγαλοκυράτου εἰς δευκάτον, καὶ εἰς τὴν τότε Κούρτην. Κούρτη ἐλέγετο τὸ συνέδριον τοῦ Πρίγκηπος διὰ συζήτησιν ἐθνικῶν ὑποθέσεων εἰδος ἐθνοσυνελεύσεως ἢ βουλῆς. Ὑπῆρχε καὶ μικρὰ Κούρτη. Ὁ μέγας λοιπὸν δούξ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ μεγάλη Κούρτη συνεφώνησαν μὲ τὸν Παλαιολόγον, ἵνα παραδῶσῃ ὁ Γουλιέλμος τὰ τέσσαρα φρούρια, τὸν Μυτζηθρᾶν, τὴν Μονεμβασίαν, τὴν Μαΐνην (Μάνην) καὶ τὸ Γεράκιον.

Ναὸς Ἀγίας Σοφίας. (Ἀναστήλῳσις τοῦ κ. Ἀναστασίου Ὁρλάνδου).

Ὁ Παλαιολόγος μετὰ τριετὴ φυλάκισιν ἀπολυτρώσας τὸν πρίγκηπα διώρισεν αὐτὸν μέγαν Δομέστικον τῆς Ρουμανίας, ἐγένετο δὲ καὶ ἀνάδοχος τοῦ τέκνου του. Ὁ χρονογράφος λέγει ὅτι ὁ Γουλιέλμος μετὰ τὴν ἀπέλευθέρωσίν του ἔλθων εἰς τὸν ὠραῖον Μυστρᾶν καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἤρχισεν αὐθις ἐπαναστατικὰ κινήματα, ἀλλ' ἠττήθη ὑπὸ τῶν γενναίων στρατηγῶν Καρυτηνοῦ καὶ Κατακουζηνοῦ.

Ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων διήρκεσεν ἡμῖν αἰῶνα. Ὁ Γουλιέλμος τὸ 1265 ἐπιστρέψας εἰς Λακεδαίμονα νικητὴς καὶ θελῆσας νὰ διαχειμάρσῃ ἐκεῖ εἴβρεν ὅλας τὰς πόλεις ἐγκαταλελειμμένας καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῶν νὰ ἔχουν ἐγκαθιδρυθῇ εἰς Μυστρᾶν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος Παλαιολόγου, ὅστις εἶχε παραλάβει τὸ φρούριον. Ἡ Λακεδαίμων καίπερ καλλωπισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου ἀπώλεσε πᾶσαν ἐπιρροήν. Οἱ Ἕλληνες μετὰ ἀγῶνας ἡμίσεως αἰῶνος ἀνέκτησαν ὅλον τὸν Μωριᾶν.

Ἡ εἰρήνη μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Φράγκων ὀφείλεται εἰς τὴν κόρην τοῦ Γουλιέλμου Ἰσαβέλλαν, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός της παρέλαβε τὸ Πρίγκηπάτον τῆς Ἀχαΐας.

Ὑπῆρξε δὲ σύζυγος τριῶν ἀνδρῶν, τοῦ Καρόλου τοῦ πρώτου τοῦ Φλωρεντίου, τοῦ Ἀναγαυικοῦ Μεγάλου Κοντοσταύλου Σικελίας καὶ τοῦ Φιλίππου τοῦ Σαυδικοῦ. Ἦδη δὲ κατερχόμεθα εἰς τὴν δευτέραν ζώνην.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΖΩΝΗ

Ἐν θέσει κειμένη μεταξὺ τοῦ φρουρίου καὶ τῶν ῥεπείων τῆς πόλεως ὑπεράνω τῆς Μονῆς Βροντοχίου καὶ πρὸς τὰ Β.Α. τοῦ φρουρίου σώζονται ἱκανὰ ἵχνη τῶν ἀρχαίων Βυζαντινῶν ἀνακτόρων, εἰς αὐτὰ διήλθον τὴν ζωὴν των ἐπίσημα μέλη Καντακουζηνῶν καὶ Παλαιολόγων.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Καντακουζηνός, υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, 1349—1380. Ματθαῖος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ 1380. Δημήτριος Καντακουζηνός 1384 οὗτος θελήσας νὰ καταστήσῃ ἀνεξάρτητον τὸ Δεσποτᾶτον τοῦ ἀπὸ τὴν Αὐτοκρατορίαν, παύεται ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ πέμπτου καὶ ἀποστέλλεται Δεσπότης τῆς Πελοποννήσου ὁ τρίτότοκος υἱὸς τοῦ Θεόδωρος μετὰ δυνάμεως στρατοῦ τὸ 1383 καὶ οὕτω τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Πελοποννήσου περιέρχεται εἰς τοὺς Παλαιολόγους. Ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων δεσποτῶν ἤρχισεν ἡ ἀναγέννησις. Ὡς ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός καὶ ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος ἐδέχθη εἰς τὸ Δεσποτᾶτον τοῦ ἐποίκου Ἀλβανούς, ἐπεξέτεινε δὲ τὴν ἀρχὴν του προσλαβὼν εἰς τὸ Δεσποτᾶτον τοῦ τὰ Καλάβρυτα καὶ ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου. Τοῦ Θεόδωρου ἀποθανόντος ἄνευ διαδόχου περιήλθε τὸ Δεσποτᾶτον εἰς τὸν Μανουὴλ Παλαιολόγον, ὅστις διώρισε τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ Θεόδωρον δεύτερον τὸ 1407. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὁ Δραγάσης τὸ 1443. Ἐντεῦθεν μεταβάς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔλαβε τὸ ὕστατον ἀκάνθινον αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Τὸν Κωνσταντῖνον διεδέχθη εἰς τὸν Μωριᾶν ὁ Δημήτριος τὸ 1450, ὁ δὲ Θωμᾶς διηύθυνε τὴν Ἀχαΐαν. Ὁ Κωνσταντῖνος λαβὼν σύζυγον τὴν Θεοδώραν Τόκκου ἀνεψιᾶν τοῦ μεγάλου δουκὸς Καρόλου Τόκκου, ἡγεμόνος Κεφαλληνίας, Λευκάδος κλπ., ἔλαβε προίκα τὴν Γλαρέντσα, κυριεύσας δὲ τὰς Πάτρας ἱδρύσας καὶ δευτερον Δεσποτᾶτον.

Ὁ Μυστράς ὑπῆρξε καὶ ἔδρα τοῦ σοφοῦ Πλήθωνος Γεωργίου Γεμιστοῦ, ὅστις ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Εἰς τὰ ἐρείπια αὐτὰ περικλείονται τόσαι ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις Τεῖχη ἰσχυρά, ἐξ ὧν δύο θολωταὶ πύλαι, ΝΑ. ἢ τῆς Μονεμβασίας καὶ ΒΔ. ἢ τοῦ Ναυπλίου. Διὰ τῆς μιᾶς θύρας μετέβαινον εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ διὰ τῆς ἄλλης εἰς τὴν Μονεμβασίαν.

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὰ ἀνάκτορα ἐχρησίμευον ὡς Σερᾶγιον τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ τοῦ Μυστρά καὶ τοῦ χαρεμίου του, ἡ δὲ ἔμπροσθεν πλατεῖα ὡς ἀγορά.

Ἐκ τῶν δύο ἀνακτόρων τὸ ἀρχαιότερον πρὸς Α. εἶναι τοῦ Καντακουζηνοῦ. Αἱ βάσεις αὐτοῦ εἶναι φραγκικαὶ ἐξ οὗ συμπεραίνεται ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν θεμελίων κτιρίου, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀνεγείρει ὁ Βιλαρδουίνος ὡς πρόσκοπον τοῦ ἄνωθεν Κάστρου καὶ πιθανῶς ἐχρησιμοποίη αὐτὸ ὡς στρατῶνα. Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον δίδει ἀμέσως εἰκόνα μεγαλοπρεποῦς ἀνακτορον εἶναι τὸ πρὸς Β. ἀνάκτορον τῶν Δεσποτῶν Παλαιολόγων.

Ἐκεῖ βλέπει τις πύργους, προμαχῶνας, σωρεῖαν παραθύρων εἰς τὰς τεραστίας καμάρας τοῦ κάτω ὀρόφου, ὅπου ἦσαν αἱ ἀποθήκαι καὶ τὰ πλουσύνετα χωρίσματα εἶχε καὶ ἄλλον ὄροφον, ὅστις δὲν ὑπάρχει σήμερον. Ἐπίσης λαμπροτάτη εἶναι καὶ ἡ αἵθουσα τοῦ ἀνακτόρου, εἰς ἣν εὕρισκοντο ἡ κόγχη ἐπὶ τοῦ τοίχου εἰς τὴν ὁποίαν ἐτοποθετεῖτο ὁ θρόνος. Τὰ δύο ἀνάκτορα ἔχουν καὶ δύο παρεκκλήσια, τὸ ἓν ἱσως Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης.

Οἱ Τούρκοι εἰσέβαλον εἰς τὸν Μυστράν καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὸν τὸ 1460 ἢ 1463 μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ 1667 ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη παρεδόθη ἡ πόλις εἰς χεῖρας τῶν Ἑνετῶν ἕως τὸ 1715 καὶ πάλιν περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τμήματος τοῦ Μυστρά εὕρσκεται ἡ Ἐκκλησία τῶν ἀνακτόρων, ἡ ἁγία Σοφία ὁ ρυθμὸς αὐτῆς βυζαντινὸς σταυροειδής.

Ἡ ἁγία Σοφία ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Δεσπότη Ἐμμανουὴλ Καντακουζηνοῦ, υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ.

Ἐπιγραφαί: «Καὶ τόνδε σηκὸν ἀνεγείρας ἐνταῦθα πρὸ τῶν πυλῶν ἔγραψα τῆς Ἐκκλησίας.

Μυστράς, γενικὴ ἄποψις.

Εἰς τοὺς κιόνας τοῦ ναοῦ: «Ἐμμανουὴλ Καντακουζηνός Δεσπότης». Ἐπὶ τῶν κιόνων τῆς στοᾶς ὑπῆρχον ἄλλοτε πολλὰ μονογράμματα ἐγκώμια τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του τοῦ Ἐμμανουὴλ.

Ἐξ αὐτῶν ὀλίγα:

«Καντακουζηνός ἀνσόνων αὐτοκράτωρ σὺν τῷ υἱεὶ Μανουὴλ τῷ Δεσπότη ναὸν ἀνήγειρον τόνδε ἐκ βάθρων τῷ σῷ παντουργῷ τοῦ Θεοῦ θείῳ λόγῳ».

«Ἐμὸς παντάναξ μέγας ἔκτισε ναὸν εἰς ἔνδειξιν ὀρθοδοξίας τῆς ἀρετῆς ἐργάτης καὶ ἀπεικόνισμα ἀνδρείας».

«Χαρίτων ἐμῶν παντάναξ μέγας ἐλάσσοι πράξεις καὶ σοφοῖς λόγοις καὶ θανάτου μέλημα τῶν μανδυλίων καὶ τοὺς νεαροὺς κατανοῶν

σατράπας, νίκης πτέρυξιν ἄρθεις ὑπόθεν πόρρωθεν ἐμμένουσιν κακῶν βλεμμάτων νικῶντι καὶ νοῦν καὶ τῶν ρητόρων στόμα ὡς πᾶσιν χριστοῦς ἀγέλην.

Μουσοτρόπους γεννάδας πατὴρ ὁ υἱὸς ἀληθῶς φιλοπάτωρ εὖρε Θεὸς ἀπὸ βρέφους βασιλεύειν αἵμασι σταυρικόν σκῆπτρον φέρει καὶ νικῶν χαρίτων πεπλησμένους τοὺς πεποιθότας αὐτῷ βασιλεὺς τῇ δυνάμει καὶ ἡ τούτου σύζυγος ἡ σοφὴ συνεργάτις διδασκάλῳ βασιλεῖ χρωμένη καὶ τοῦ γένους ἔκειτο καὶ τῆς ἀνδρείας μεγάλη τε φρονήσῃ καὶ συνέσει πάσας νικᾷ γυναικῶν τὰς προκρίτους· τίκτουςα γὰρ τὸν Ἑμμανουὴλ Δεσπότην ἄνδρα σοβαρὸν καὶ φρενῶν πλήρη, πάντας καθαίρει δυσμενεῖς κατὰ κράτος».

Ἔχει καὶ τινες εἰκόνες: Τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου, Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὴν Θεοτόκον μὲ τοὺς προφήτας. Τὸν Χριστὸν μὲ τὰ 4 συμβολικά ζῶα καὶ ἀγγέλους. Εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον μίαν ἀριστουργηματικὴν εἰκόνα, τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. Διακρίνονται δὲ εὐκρινῶς οἱ ἄγγελοι λευχειμονοῦντες καὶ ἡ Θεοτόκος εἰς τὸ ἱερόν.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Πρὸς νότον τῶν ἀνακτόρων κεῖται ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ ἁγίου Νικολάου. Ὁ ναὸς ἐκτίσθη κατὰ τὸν δέκατον ἑβδομον ἴσως αἰῶνα καὶ εἶναι παρόμοιος κατὰ τὸν ρυθμὸν μὲ τοὺς συγχρόνους ναοὺς τῆς Τραπεζοῦντος.

Ἔχει εἰκόνας τὴν Κοίμησιν τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀνατολικά· δυτικὰ τοὺς ἁγίους Πάντας· εἰς τὴν προσκομιδὴν τὴν Δευτέραν παρουσίαν μὲ ὅλας τὰς σκηνάς τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψασα καὶ ἐποτίσατέ μοι, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ μου, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπεσκεψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθατε πρὸς με».

Καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου καὶ τινες ἅγιοι: Ὁ Ἄμουν ὁσιος, οἱ ἅγιοι Εὐλάμπιος καὶ Εὐλαμπία, ὁ Θεολόγος Ἰωάννης, Ἄγγελοι, ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, ὁ Εὐαγγελισμὸς.

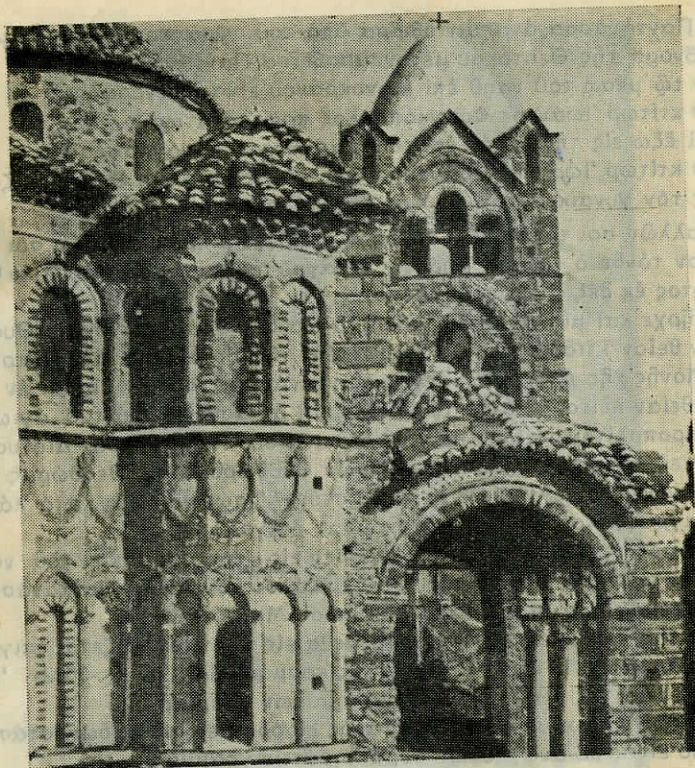
Η ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑ

Δυτικώτερον καὶ ἀνωτέρω τῆς Περιβλέπτου ἐν χώρῳ περιόπτῳ ὅθεν καθορᾷ τις πλείστον τῆς κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα, ὑψοῦται ὁ ναὸς τῆς Παντανάσσης, περικαλλής, κατάκοσμος ἐξωτερικῶς μὲν ὑπὸ κωδωνοστασίου καλοῦ καὶ κιόνων ἐνεχόντων στοάν, ἐσωτερικῶς δὲ ὑπὸ κιόνων, εἰκόνων καὶ λοιποῦ γραφικοῦ κόσμου, καλύπτων δὲ τὸ θνητὸν σκῆνωμα πολλῶν μελῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῆς Κων/πόλεως.

Ἡ ἀρχιεκτονικὴ τοῦ ναοῦ πλήν τῆς ἐξωτερικῆς στοᾶς καὶ τοῦ κωδωνοστασίου εἶναι κάλλιστον δείγμα βυζαντινοῦ ρυθμοῦ.

Ὁ ναὸς ἐκτίσθη τὸ 1365 ὑπὸ τοῦ Δεσπότη Μανουὴλ υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ἀδελφοῦ Ματθαίου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐτιμᾶτο εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ζωοδότου καὶ ἦτο σταυροπήγιον πατριαρχικόν.

Υπάρχει περὶ τούτου μαρτύριον συλλιλόν τι πατριαρχικὸν ἐκδο-

Ἱερὸν Ναοῦ Παντανάσσης

θὲν μηνὶ Ἰουνίῳ τοῦ ἔτους 6873, μετὰ Χριστὸν 1365, ἰνδικτιῶνι τρίτῃ καθ' ἧ δόξαν καὶ τῷ περιποθῇ αὐταδέλφῳ τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου αὐτοκράτορος πανευτυχεστάτῳ Δεσπότη κυρῷ Μανουὴλ τῷ Καντακουζηνῷ ἐκ βάθρων ἀνεγείρει θεῖον καὶ σεβαστὸν ναὸν ἐν τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἁγιωτάτῃ Μητροπόλει Λακεδαιμονίας περὶ τὴν ἐκεῖ πόλιν τοῦ Μυζηθρᾶ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ζωοδότου· ἔπειτα τοῦτον ἀποκαταστήσαι εἰς Μονῶδριον μὴ μέντοι ὑποκεῖσθαι τῇ ρηθείᾳ ἁγιωτάτῃ Μητροπόλει Λακεδαιμονίας περὶ τὴν ἐκεῖ πόλιν τοῦ Μυζηθρᾶ, ἀλλ' εἶναι πατριαρχικόν, κάντεῦθεν ἐδέχθη προβῆναι ἐπὶ τούτου γράμμα πατριαρχικὸν σιγιλλιῶδες, ὥστε εἶναι τοῦτο κατὰ τὸ διηνεκές εἰς τοὺς ἐξῆς χρόνους πατριαρχικόν.

Ἡ Παντανάσσα ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Φραγκοπούλου πρωτοστράτορος, ὅστις ἦτο ὑπουργὸς Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου τὸ 1444 τοῦ ὑσιτάτου αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων, Δεσπότη τότε τοῦ Μυστρᾶ.

Ἡ Παντάνασσα ἀνακαινισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φραγκοπούλου ἐτιμήθη εἰς τὸ ὄνομα τῆς Θεοτόκου μετονομασθεῖσα Παντάνασσα.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ ἐπὶ κιονοκράνου εἶναι ἐπιγραφή :

«Ὁ κτίτωρ Ἰωάννης Φραγκόπουλος πρωτοστάτωρ».

Καὶ ἔξω εἰς τὴν στοάν ἐπὶ τῶν παραθύρων μονογραφήματα :

«Ὁ κτίτωρ Ἰωάννης Φραγκόπουλος πρωτοστράτωρ Θεῷ μεσάζων».

Εἰς τὸν γυναικωνίτην εἰς ἓνα μικρὸν θόλον :

«Πολλῶν σοι τυχῶν τῶν χαρίτων παρθένε μικρὸν νομίζω σοι δῶρον νέον τύνδε ὁ κτίτωρ Ἰωάννης Φραγκόπουλος πρωτοστράτωρ θεοπρόβλητος ἐκ δεξιῶν τυχεῖν θέλω».

Υπῆρχε καὶ μία ἄλλη ἐπιγραφή, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει νῦν : «Θυσιαστήριον θεῖον κτισθὲν καὶ ἀφιερωθὲν ἐπὶ τῆς Βασιλικῆς καὶ Πατριαρχικῆς Μονῆς τῆς ἐπόνομαζομένης Παντανάσσης τοῦ τελεῖσθαι ἐν αὐτῇ τὴν θείαν λειτουργίαν, καθιερωθὲν καὶ ἀγιασθὲν παρὰ τοῦ ἁγιοτάτου Μητροπολίτου Νείλου καὶ τοῦ ἁγιοτάτου Πατριάρχου Διονυσίου ἐπὶ τῶν εὐσεβεστάτων Βασιλέων ἡμῶν Θεοδώρου καὶ Θεοδώρας τῶν πορφυρογεννῆτων 6937, 1438 μετὰ Χριστόν». Ἴσως νὰ εἶναι κατὰ λάθος τοῦ ἀντιγράψαντος τὴν μὴ ὑπάρχουσαν ἐπιγραφὴν.

Ἐπιγραφὰς Καντακουζηνοῦ εὑρομεν εἰς τὴν κλίμακα τοῦ ναοῦ καὶ εἰς ἓν παρεκκλήσιον ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ Παντανάσσης καὶ μετεφέραμεν ταύτας εἰς τὸ Μουσεῖον Μητροπόλεως.

Ἐπὶ τῆς κλίμακος δι' ἧς ἀνερχόμεθα εἰς τὸν ναὸν σώζεται ἐπιγραφή : «Ἰανουαρίου 13 ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου 7021, μ. Χ. 1512». Ἐπὶ τοῦ ναοῦ εἶναι δι' ἀναγλύφων συμπλημάτων γραμμάτων :

Ἐπὶ τῶν πόρων παλαιότερας τινὸς εἰσόδου εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ ναοῦ εἶναι δι' ἀναγλύφων συμπλημάτων γραμμάτων :

«Κωνσταντῖνος Κυβερτάκης γραμματικός».

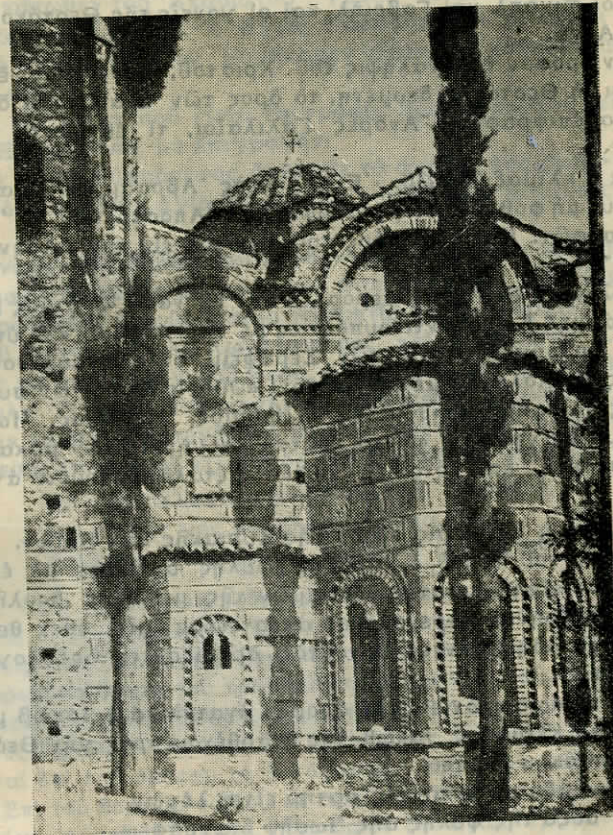
Ἔτερον : «Κωνσταντῖνος» ἄλλο : «Νοεμβρίου 12 ἔτος 7003, μετὰ Χριστόν 1495» ἄλλο ἴσως «Νικόλαος Βρίζας».

Δεξιὰ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν νάρθηκα εἶναι γεγραμμένη εἰκὼν τοῦ Ἐμμανουὴλ Λασκάρως ποδῆρες ἡμφιεσμένου πορφυροῦν ἱμάτιον καὶ πῖλον φέροντος ὅμοιον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ὡς εἰκονίζεται οὗτος ὑπὸ τοῦ ζωγράφου Πισσάνου παρὰ Δουκαγγίῳ, παρὰ τὴν εἰκόνα δὲ ἐπιγραφή :

«Ἐκοιμήθη δὲ ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὑπερτίμων τοῦ Παλαιολόγου Μανουὴλ Λάσκαρης», ἢ πιθανώτερον : «Ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πανευτυχεστάτου Δεσπότη ἡμῶν Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου Μανουὴλ Λάσκαρης ὁ Χαντισίκης, ἔτος 6953 μετὰ Χριστόν 1445 ἰνδικτιῶνος ὀγδόης».

Ἀνωθεν ὁ Χριστὸς τὸν εὐλογεῖ, καὶ ἄλλη ἐπιγραφή «Ἐμμανουὴλ Χαντισίκης».

Τὶς οὗτος ὁ Λάσκαρης ἀγνοοῦμεν ἄλλοθεν· ἴσως εἶναι ἀδελφὸς τινὸς τῶν παρὰ Φραντζῇ μνημονευομένων Ματθαίου τοῦ Λασκάρως τὸ 1441 μετὰ τὸν πρῶτον αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀμουράτην, ἢ τοῦ Ἀλεξίου Λασκάρως ἢ τοῦ Ἀνδρονίκου Πεδιάτου ἢ τοῦ ἐν τῇ

Μυστράς. Μητρόπολις.

ἐπιστολῇ Μωάμεθ τοῦ δευτέρου πρὸς τοὺς ἀριστεῖς Λακωνικῆς Δημητρίου Λασκάρως.

Ἐν τῷ νάρθηκι εἶναι ὁ τάφος τῆς Θεοδώρας Τόκκου, ἀνεψιᾶς τοῦ μεγάλου δουκὸς Καρόλου Τόκκου, Ἡγεμόνος Κεφαλληνίας, Λευκάδος κλπ. καὶ πρώτης συζύγου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.

Αὕτη ἀποθανοῦσα ἐν Σαϊντόμερ τῆς Ἡλίδος καὶ ταφείσα πρὸς καιρὸν ἐν Γλαρέντσᾳ (τὴν Γλαρέντσαν εἶχε λάβει ὡς προῖκα παρὰ τοῦ θείου της Καρόλου) καὶ γενομένης ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων αὐτῆς ἐτάφη εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ζωοδότου, νῦν Παντάνασσαν.

Εἰκόνες :

Εἰς τὸ ἱερόν, μεσημβρινὰ εἶναι ἡ Πλατυτέρα με ἐπιγραφὴν : «Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων στερέωσον Κύριε τὴν Ἐκκλησίαν σου ἣν ἐκτίσω τῷ τιμῷ σου αἵματι», ἐκατέρωθεν οἱ δύο

«Ὁ αὐτάδελφος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου
ἡμῶν δεσπότης καὶ Βασιλέως Θεόδωρος
διὰ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος
μετονομασθεὶς Θεοδώρητος μοναχός».

Εἶναι λοιπὸν ὁ Θεοδώρητος οὗτος μοναχός ὁ προτοῦ νὰ περιβλη-
θῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ μεταλάβῃ τῆς ἀγγελοπρεποῦς πολιτείας
καλούμενος Θεόδωρος, ὁ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς θεοῦ Θεοδώρου τοῦ πορφυ-
ρογεννήτου ἀνατραφεὶς καὶ ἐκπαιδευθεὶς, διαδεξάμενος δὲ ἐκεῖνον θα-
νόντα τὸ 1407 εἰς τὴν δεσποτεῖαν τοῦ Μωρέως καὶ μετὰ τοῦ πατρὸς
Μανουὴλ, αὐτοῦ μεταβάντος εἰς Μυστρᾶν, βεβαιότερον καταστάς εἰς
τὴν ἀρχήν.

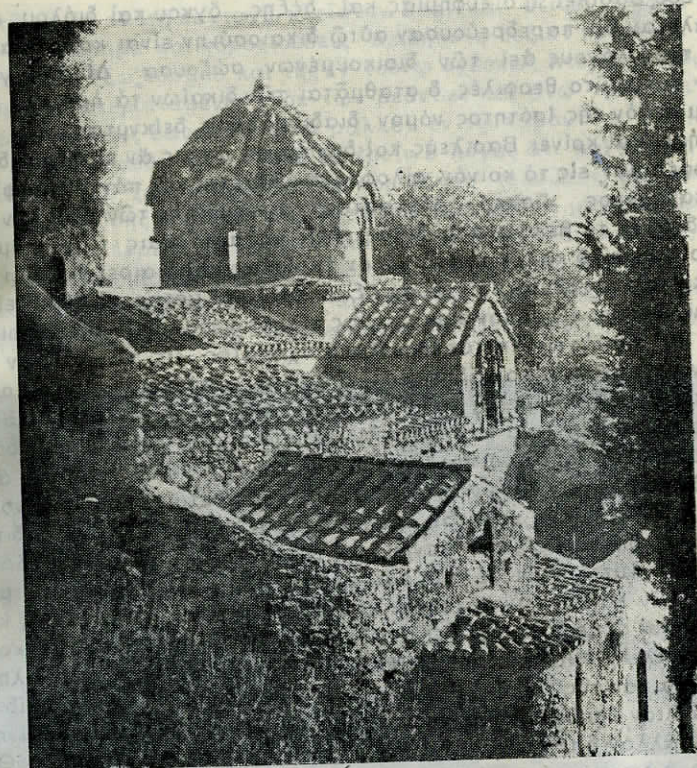
Οὗτος ἡγάγετο γυναῖκα τὴν διαπρέπουσαν τῷ κάλλει, Κλεώπαν
θυγατέρα τοῦ Μαλατέστα, ἀλλ' ὅμως ἐξ ἔριδος πρὸς αὐτὴν δις ἐπεχεί-
ρησε νὰ γένηται μοναχός καὶ πρὸς τοῦτο ἐκάλεσε τὸν ἀδελφὸν Κων-
σταντῖνον ἵνα παραδώσῃ αὐτῷ τὴν Δεσποτεῖαν. Περί τὸ τέλος δὲ τοῦ
ἑαυτοῦ βίου καὶ ἀφ' οὗ δὲν ἐκρίθη ἄξιος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου
διατρίβων ἐν Σηλυβρία περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετονομασθεὶς
πιθανώτατα Θεοδώρητος.

Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου συγκινεῖ τὸν θεατὴν ζωηρὰ κοινωνικὴ ἀν-
τίθεσις· ἐκεῖ βλέπει τις τὸ μεγαλεῖον τοῦ κόσμου ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν τα-
πεινότητα τῆς μοναχικῆς πολιτείας ἀφ' ἑτέρου. Δεξιὰ ἴσταται ὡς δε-
σπότης Μωρέως ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος φέρων ἀδαμαντοκόλλητον
στέμμα καὶ πολυτελεστάτην στολήν, ἀριστερὰ δὲ ὁ αὐτὸς Θεόδωρος
ὡς μοναχός Θεοδώρητος ἐν ταπεινῷ μοναχικῷ σχήματι.

Εἶναι καὶ ἡ πιθανώτερα ἰδέα.

ΤΑ ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΑ

Ἀλλὰ τὸ μάλιστα λόγου καὶ θέας ἄξιον διὰ τὸν περὶ τὴν ἱστο-
ρίαν διατρίβοντα εἶναι τὸ δεξιὸν τοῦ νάρθηκος δωμάτιον, διότι
ἀπὸ τῆς θολωτῆς ὀροφῆς μέχρι τοῦ ἐδάφους σχεδὸν καλύπτεται
ὑπὸ γραμμάτων. Εἶναι δὲ ταῦτα ἐπιγράμματα εἰς τριμέρους λαμ-
βικούς τῷ βασιλεῖ γένει τῶν Παλαιολόγων· τέσσαρες χρυσοῦλ-
λοι λόγοι Μιχαὴλ Παλαιολόγου Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος καὶ Ἀν-
δρονίκου τοῦ νέου. Πτέρυγες ἀγγέλων καλύπτουσι τὰ κενὰ τῆς ὀρο-
φῆς, χεῖρες δὲ βαστάζουσιν ἄνωθεν τὰ χρυσοῦλλα ὥσπερ ἐκρά-
τουν τὴν μεμβράνην, ἐφ' ἧς εἶχον γραφῇ, ἀνεπτυγμένην. Κάτωθεν
δὲ ἐκάστου χρυσοβούλλου εἶχε ζωγραφηθῇ ἡ ἀπὸ τῆς μεμβράνης
ἀπλωρημένη χρυσῇ Βούλλα, καὶ τοῦ ἑνὸς μὲν τῶν δημοσιευομένων
χρυσοβούλλων διασώζεται κατὰ χώραν τὸ ἀντίγραφον τοῦ Βούλλας
εἰκονίζον τὸν Χριστόν, τῶν δὲ λοιπῶν τριῶν, δύο μὲν ἠφανίσθησαν
μετὰ τοῦ καταπεσόντος τοίχου, τὸ τρίτον δὲ περισκαφθὲν ὑπὸ κλε-
πτῶν βεβαίως ἐπωλήθη ἀναμφιβόλως εἰς μουσεῖόν τι.

Μυστρᾶς. Περιβλεπτός

Ἔχουσι δὲ τὰ κατὰ τὸ δωμάτιον τοῦτο ὧδε:

Χερσὶ θεϊκαῖς καρδίᾳ βασιλέως
τὰ χρυσοῦλλα ἔκρινε
δοῦναι τάδε χερσίν.
Θεὸς κύρος ἄρα ὑπένυξε Παλαιολόγοις
αὐτὸς δὲ ὁράται Χριστὸς ἄνωθεν νέμων
τῆς σὲ τεκούσης τὸν πανευκλεῆ δόμον.
Τοῖς αὐτοκράτορσι τοῖς εὐσεβέσι
τὴν εὐλογίαν εἰς διηνεκές κύρος
κυρῶν ἀναφέρετον αὐτῶν τὸ κλέος.
Τάδε χερσὶν ἐπαιρόμενος ἀγόνων νόον
ἐφ' ᾧ εἰκότως πάλαι λίαν ὑπέστη
Παχώγιος καμάτους.

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Εἶπερ τι τῶν ἀπάντων χρῆμα καλλίστον καὶ πρεπωδέστατον τῷ

ἐκ Θεοῦ Βασιλεῖ πρὸ εὐφημίας καὶ δέξης, ὄγκου καὶ διόλου ἀρχῆς ἀσφάλειαν ἔτι παρεδρεύουσιν αὐτῷ δικαιοσύνην εἶναι κρίσει καὶ ἀληθείᾳ τοὺς λόγους αἰεὶ τῶν διοικουμένων σώζουσα. Δίκαιον γὰρ τὸ θεῖον καὶ τοῦτο θεοφιλέ, ὃ σταθμάται τῶν δικαίων τὰ ἡμέτερα εἰ καὶ οὐδαμοῦ τὸν τῆς ἰσότητος νόμον διαδιδρασκόν δείκνυται. Σὺν λόγῳ διατιθήσει καὶ κρίνει Βασιλεὺς καὶ διὰ πάντα ὧν τις ἂν εἰσφέρει δεξιὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸ κοινόν, φιλοφρόνως δέχεται καὶ πάντοθεν ἐφ' ὕψι-
λου καθήμενος ὥσπερ ἀδέκαστος ἀγωνοθέτης τῶν ἀρίστων τοὺς ὀπωσθήποτε τὰ βέλτιστα δρῶντας ταῖς προσηκούσαις τιμαῖς ἀμείψεται προτιθεὶς τὸ καλὸν εἰς τὸ μέσον ἐμμίσθως καὶ διαιρεῖ ἐκάστῳ πρὸς τὰ ἐκεῖνα κατορθοῦν καὶ γέρας ἄξιον ἐπεὶ καὶ μόνος, εἰ θέμις εἰπεῖν, δύναμιν θεόθεν εἰς τύπον δημιουργίας εἴληφε μεταποιεῖν καὶ ἀλλοιοῦν...
λειτουργία καὶ παράγειν ἐκ ταπεινωτέρου σχήματος εἰς καινότερων ὄνομάτων μεταμείψεις καὶ ἀξίαν κατ' ἀρχόντα εὐπρέπειαν εἰς τὸν αἰῶνα πάντα καὶ συμπαραμενεῖ τὸ κῦδος ἀναλλοίωτον σῶζον τοῖς ἐξ αὐτῶν τὸ τῆς τύχης σέμνωμα καὶ τὸ τῆς μνήμης αὐτῆς ἐντεῦθεν οὐδόλως σβέννυται. Διὸ καὶ παρὰ πάντων ἄμιλλα πρὸς τὸ καλὸν περὶ τὴν ἀσκή-
σιν τῶν ἀξιολόγων ἔργων ἐγγίνεται εἰς αὐθαίρετους ἀποδυόμενοι πό-
νου εἰς ἕν τι τέλος χρηστὸν ὁρῶντες τὴν τῶν εὖ καὶ καλῶς διηγω-
νισμένων εὐκλειαν οὐκουν ἀργῶς καὶ ἀνειμένως ἐντεῦθεν εἰς ἀρετὴν διάκεινται, νυττόμενοι δὲ προσφιλῶς καὶ ἀσμένως ὁμοῦ καὶ μάλα θερμῶς τῶν καλλίστων ἀπτονται καὶ χρήσιμοι καὶ κοινωφελεῖς καθίστανται καὶ αὐξειδίκαι πρόσκεινται εἰς ἅπαν τῇ θεοφιλεῖ καὶ θεοκυβε-
νήτῳ βασιλείᾳ κατὰ γνώμην, ἔκβασις αὕτη γὰρ ἔννομος ὡς ἀληθῶς ἐπιστάσια καὶ τῆς τοῦ θρόνου περιοπῆς κατόρθωσις ἣ δεῖ κρηπίδωμα καὶ θεμέλιον ὑποβεβλήσθαι πρώτας τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν, οὐ μνημο-
νεύειν μᾶλλον ἢ τὸν ἄερα εὖ πνεῖν χείρων κυρίου τοῦ ἀληθῶς Θεοῦ πρὸς ὃν ἡ διακόσμησις ὁρατῶν ὧδε πραγμάτων καὶ τῶν τελειοποιη-
μένων δωρημάτων ἔφεσις. Μαρτύρια δ' ἂν εἴεν ἀντὶ πάσης στήλης ἐμ-
ψύχου τοῦ σφόδρα θεοσεβεῖν ἢ τῶν ἐκκλησιῶν ἀπασῶν φροντίς, ἢ περὶ
θεοῦ καὶ ἱεροῦ σηκοῦ, καὶ νέων καθ' ὅσον ἐγχωρεῖ φιλοκαλία καὶ πρὸς
σύμπαντα εὐπρεπῶς ἐπίδειξις καὶ πρὸς γε τῇ χειρὶ καὶ γνώμῃ φιλοτι-
τώτατα γνησίους λατρευτὰς θεραπεύειν Θεῷ καὶ τῶν εἰς τὸν πνευμα-
τικὸν τεινόντων ἔρωτα τῆς ἀγγελιοπρεποῦς πολιτείας ἐξ ὅλης ψυχῆς
συναίρεσθαι. Τοῦτο καὶ πάσαι τοῖς ἄνω χρόνου πρὸ ἡμῶν βασιλεύου-
σιν ἱκανῶς διώκεται, τῇ δὲ ἡμετέρᾳ Βασιλείᾳ τῇ τοῖς ἄλλοις προυρ-
γιαίτερον καὶ ἀξιώτερον εἰς προνοίας λόγον. Εἰ γὰρ ἐν κυρίῳ μεγα-
λαυχεῖσθαι χρή, τοῦτ' ἔγγνωμεν καὶ μεγαλοπρεπῆς εἰς Βασιλείας εὐ-
κλειαν ἀθάνατον ἀληθῶς καὶ τῶν πιστευομένων διαρκὴ δι' αἰῶνος
καὶ τὴν διαδοχὴν ὁμοῦ καὶ τοῦ κράτους τὴν αὔξησιν εἰ τὸν ἐνόντα τρό-
πον σπεύδοντες τὰ θεοφιλῆ ποιοῦμεν καὶ βασιλικῶς ὡς φύσι τῷ πᾶσι
πάντα διαφέρομεν εἰς τὴν τῶν θείων τιμὴν τε καὶ θεραπείαν μηδενὶ
τὰ πρωτεῖα παραχωροῦντες φέρεσθαι. Ταῦτ' ἄρα καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸ
πρῶτον μετὰ παρρησίας ἐλευθερίαν τῶν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἐθῶν
θεῖος ἔρωσ καὶ παντοδαπῶς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀνέφλεξε καὶ ζήλος τῆς
τοῦ θείου οἴκου καὶ σεμνῆς ἀγλαίας καὶ καλλονῆς. Καὶ συμβαλλόμε-

θα τῇ χρεῖα ταύτῃ πανταχῇ πλεῖστον ὅσον καὶ μείζον ἢ κατὰ ἄνθρω-
πον τὸ βούλημα καὶ κόρος οὐδεὶς ἀειδήποτε δεξιὰν προτείνει ταῦτοις
γινομένοις ἐξωκόσμου καὶ τῆς ἐν τούτῳ σχέσεως πτερῷ πνευματικῆς
ἐργασίας ὑπεριπταμένης τῇδε τῶν ρεόντων καὶ ἄνω τρέχουσιν τὸ γὰρ
διδόναι τούτοις δανεῖζεν Θεῷ μᾶλλον ἐν τῷ παραυτίκα λυμβάνομεν
οἱς ἂν δωρούμεθα αὐτό. Ἀμα δὲ ἐρεῖν ὁ λόγος ὅτι καὶ συνεργοὶ πῶς
κατὰ τὸν τοῦ χριστοκήρυκος Παύλου λόγον τελοῦμεν εἰς οἰκοδομὴν
τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως. Διὰ δὲ ταῦτα πᾶσι μὲν τὸ μεγαλόδωρον εἰσε-
νεκτέον ὡς ἐρρέθη τῷ λόγῳ ἦτινα οὖν εὐδοκιμοῦσι λειτουργίαν ὑπὸ
τῇ ὑμετέρᾳ ἀρχῇ. Τοῖς δὲ χωρὶς συνταξαμένοις, ἀσκητικὴν ἀνηρη-
μένοις βιοτὴν καὶ μονότροπον καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀοράτων δυσμενῶν
ἐνδεδυμένης πανοπλίαν δαψιλεστέραν ποιητέον εἰς τὴν πρόνοιαν ὅσῳ

Μυστράς. Παναγία τοῦ Βροντοχίου ('Αφεντικὸν).

('Αναστήλωσις ἐκ τοῦ κ. 'Αναστασίου 'Ορλάνδου)

μάλιστα καὶ εἰς Θεὸν αὐτὸν τὰ τῆς τιμῆς ὁμοῦ καὶ χάριτος διαβαίνειν
καὶ πολλαπλοῖς παρὰ τῆς ἄνωθεν δεξιᾶς ἀντιμετρεῖται μισθὸς καὶ
παντοδαπῶς εἰς ὄνησιν ἄγρυπνοι γὰρ εἰσὶν ἱκέται Θεοῦ καὶ πρέσβεις
περὶ τῆς τοῦ κράτους καὶ τοῦ κόσμου παντὸς συστάσεως.

Εἰ δὲ καὶ οἱ μικροὶ εὐδοκίμημα παρ' οἰφδήποτε φαινόμενον ἀμοι-
βὴν λαμβάνει τίποτ' ἂν εἰς ἀξιοχρεῶν λογισθεῖ χάριν, ἐνθα πλείστων
καλῶν ἐπιτηδευμάτων σύρροια, καὶ οὐ σειρά τις ὥσπερ χρυσία τοῦ
ἀξιεράστου ἦθους καὶ τρόπου.

Οὐχ ἄπλοῦν εἰσφέρειν τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ καὶ πολυειδὲς τὸ χρήσιμον
Εὐνοία γὰρ εἰλικρινὴς ἐνταῦθα πρὸς τὴν ὑμετέραν βασιλείαν εὐρηται
πύρρειομένη καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ Θεοῦ καὶ ζήλος καὶ γνώμης εὐρύτης καὶ
τοῖς πράγμασι μετὰ συνέσεως ἐμπειρία καὶ πόνου καὶ ἰδρωτὸς ἀσκη-

τικοῦ γνωρίσματα, ὧν εἷς ἀνὴρ εἰς μίαν ἁρμονίαν συνάψας εὐφύεστατα πάντα φαίνεται ὁ τιμιώτατος καθηγούμενος οὐσοῖ τῆς εἰς τὸν Μυζηθρᾶ διακειμένης σεβασμίας μονῆς ἀρχιμανδριτῆς καὶ πρωτοσύγκελλος (κυρὸς Παχώμιος). Διὰ ταῦτα δυσώπει τὴν εὐσεβῆ βασιλείαν ἡμῶν καὶ κινεῖ σὺν τῷ δικαίῳ τὸ παρ' αὐτῆς φιλάνθρωπον. Ἐφθασε μὲν γὰρ προβῆναι πρὸς ταγμα τῆς βασιλείας μου καὶ δι' αὐτῆς διάφορα δικαιώματα τῇ κατὰ τὸν Μυζηθρᾶν διακειμένη σεβασμιά Μονῇ τῆς βασιλείας μου τῆς ἰδρυθείσης παρ' αὐτοῦ τοῦ τιμιωτάτου ἀρχιμανδριτοῦ καὶ πρωτοσυγκέλλου, κυροῦ Παχωμίου ἐπ' ὀνόματι δὲ τιτιμημένη τῆς πανυπεράγνου ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τῆς πανυπεράγνου ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βροντοχίου.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ἄρτι αὐτὸς ἐξητήσατο γενέσθαι ἐπ' αὐτῆς καὶ χρυβόβουλλον τῆς βασιλείας μου καθ' ὅλων τῶν πᾶσι καὶ πᾶσαν ἐλευθερίαν ταύτη δὲ τῇ σεβασμιά μονῇ καὶ τοῖς αὐτῇ προσοῦσιν ἐπειδὴ οὖν καὶ διοριζόμενα τὰ τῆς τοιαύτης προσκλήσεως αὐτοῦ ἐτοίμως προσδεξάμενη ἡ Βασιλεία μου ἐπιχορηγεῖ καὶ βραβεύει αὐτῷ τὸν παρόντα χρυσόβουλον (ΛΟΓΟΝ) αὐτῆς δι' οὗ κελεύει μὴ ἐνοχλεῖν τὴν εἰρημένην σεβασμίαν μονὴν τὴν κατὰ τὸν Μυζηθρᾶν τὴν ἐπ' ὀνόματι τιτιμημένη τῆς πανυπεράγνου ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βροντοχίου μετὰ πάντων τῶν προσεπικυρωμένων αὐτῇ μετοχίων καὶ κτημάτων καὶ ἔχουσιν οὕτως. Ζευγολατεῖον, ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ τοῦ λεγομένου Βρυσιώτου ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ, μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ διοφθάλμου μυλῶνος. Εἰς τὴν τοποθεσίαν τὴν λεγομένην τοῦ Καλυβίτου γῆν μοδίῳ ἑκατὸν πεντήκοντα.

Ἐτερα ἐν διαφόροις τόποις μόδια καὶ αὐτὰ ἑκατὸν πεντήκοντα Ἀμπελῶνες, δένδρα ἐλαϊκὰ καὶ ἕτερα ὀπωροφόρα διάφορα. Πάροικοι ἐν τῇ περιοχῇ Μυζηθρᾶ ἐν διαφόροις τόποις. Μυλῶνες διόφθαλμοι. Ἀγρίδιον εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον τοῦ Φιλητοῦ. Τὸ λεγόμενον δραγοβίαστον ὅσον καὶ οἶον ἐστὶ, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. Μετόχιον τιμώμενον εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον Καλογωνία μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων, ἀμπελίων, χωραφίων, δένδρων (ἐλαϊκῶν). Ἐτερα κορποφόρα, μυλῶνα ἕτερον ἐγγὺς τοῦ ἐκεῖσε ποταμοῦ Γεφυράτου δι' ἀρδεῖαν τῶν τοιοῦτων χωραφίων. Ἀγρίδιον τὸ καλούμενον Ἀτοβα μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. Ἐτερον μετόχιον περὶ τὸ Ἔλος εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου Βασιλείου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων. Χωράφια καὶ μυλῶνας εἰς τὸ Μουχλί. Ἐτερον μετόχιον τιμώμενον τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ τιμώμενον καὶ λεγόμενον τοῦ Βροντοχίου μετὰ τῶν προσόντων αὐτῷ χωραφίων παροίκων, ἔτι δὲ καὶ μυλῶνος. Ἐτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον...καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Μολόχου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων.

Τὰ πάντα πάσης ἀνώτερα ἐπηρείας καὶ ὀχλήσεως καὶ παντὸς διασεισμοῦ διατηρηθήσεται τῇ ἰσχύϊ καὶ τῇ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς Βασιλείας μου καὶ οὕτε τῶν παρὰ καιρὸν εὐρισκομένων εἰς καθολικὴν καὶ περιέχουσιν κεφαλὴν τῆς τὴν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἀπάσης χώρας καὶ τῶν κάστρων τῆς Βασιλείας μου,

Μυστρᾶς. Εὐαγγελίστρια

οὔτε παρὰ τινος ἄλλο τῶν ἐν αὐτῇ μερικῶς κεφαλαικευόντων οὔτε τοῦ τὴν χρηματικὴν καθολικὴν ἐνοχλῆν τῶν ἐκεῖσε δημοσίᾳ καὶ δουλείᾳ κατέχοντος οὔτε παράτινος οὔτε μὴν καὶ παρὰ τούτων εἰς τὸ ἐξῆς μελλόντων ἀπαγραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ τοιαύτῃ χώρᾳ ποιήσασθαι ὑποστήσεται ἡ τοιαύτη Μονὴ ἢ τὰ προσόντα αὐτῇ μετόχια κτήματά τε καὶ πράγματα οἰανδήτινα ἀφαίρεσιν, ἐπηρεῖαν, κατατριβὴν ὅλως ὀχλησιν ἐπίθεσιν. Παντελῶς γὰρ ταύτην καὶ τὰ προσόντα αὐτῇ βούλεται ἡ Βασιλεία μου ἀνενόχλητα εἶναι κατὰ πάντα ἀδιάσειστα καὶ ἀναπόσπαστα, τὰ ἔτι δὲ καὶ ἀνώτερα ἀγγαρείας δημοσίας καὶ ὑπηρετικῶν συζητήσεων ἡγουν δόσεως ἐννόμου καὶ καταθέσεως βρωσίων καὶ ποσίων εἰδῶν ἄλλα δὴ καὶ ἐτέρας πράξεως κατὰ χώρας ἐπερχομένης καὶ οὐδεὶς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἢ τῶν ἄλλων πάντων ἔξει ἐπ' ἀδείας ἀπαιτεῖν ἐπ' αὐτῆς καὶ τῶν προσόντων αὐτῇ τοιοῦτό τι ἢ ἄλλο τι τῶν ἀπάντων εἶδος προξενοῦν ὅλως ζημίαν ἢ κατατριβὴν αὐτῇ καταναγκάζειν καὶ καθέλκειν εἰς ἀγγαρείας τὸ μέρος αὐτῆς. Ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος ἐπαγαγεῖν καὶ ἐπηρεάσαι βουλευθεὶς ποτὲ τὸν ἐξῆς χρόνον τῇ εἰρημένῃ σεβασμιά Μονῇ καὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ ἐτητής

τῆς ἡμετέρας προσταγῆς καὶ θελήσεως καταδικασθήσεται. Ἔτι δὲ τελείως ἐλευθέραν βούλεται καὶ ἀνεπηρέαστον ἡ Βασιλεία μου διατηρεῖσθαι καταλογιζομένη ὡς τῆς Βασιλείας ἡμῶν μόνης καὶ τῆς ἐντεῦθεν κυβερνήσεως τῆς προσηκούσης ἀξιοῦται.

Ἔτι γε μὴν (σὺν τούτοις οὐδεὶς τῶν ἀποστελλομένων ἐκεῖσε) πατριαρχικῶν ἐξάρχων γενήσεται τις κατατριβὴ τῇ τοιαύτῃ σεβασμῇ Μονῇ οὗτ' ἐνόχλησις οὐδεμία οὔτε ἐπιβαλοῦσιν αὐτῇ ἢ τοῖς παροῦσιν αὐτῇ ὥστε κατατριβὴν ὅλως καὶ ζημίαν τινὰ προξενεῖν ἐν αὐτοῖς. Πατριαρχικὴ μνήμη καὶ ἔστι καὶ ἔσται καὶ ἐπ' ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἔνθεσιν, καὶ τάξιν. Ὑπὸ ἀρχιερατικῇ ἐπιστάσει ταττομένη ἔξη μὲν ἐπιστάσαν ὡς εἴρηται πατριαρχικὴν καὶ μνήμη συνήθως τοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν ταῖς κατ' αὐτὴν ἱεροτελεστίαις ἔσεται καὶ πνευματικὴ ἀνάκρισις ἐν πράγμασι κινούμενος ἐπικρίσεως καὶ ἐπισκέψεως ἀξίοις. Οὐ μὴν τὰ τοιαῦτα ἐξετάζειν καὶ ἐπικρίνειν (γὰρ) διεύλυτον τὴν ἄδειαν ἔξουσιν, ἐν αὐτῇ οἱ εἰρημένοι Πατριαρχικοὶ (ἐξάρχοι), ἀλλ' ἠνίκατε τοιοῦτον ἐπισυμβαίνει τῇ τοιαύτῃ Μονῇ διακρίσεως πνευματικῆς ἐξετάσεως ἀρχῆς εἰς αὐτὸν δὴ τὸν εὕρισκόμενον τε τῇνικαῦτα ἀγιώτατον Πατριάρχην Οἰκουμενικὸν εἰς τιν ἀγιωτάτην μεγάλην τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν καταντήσῃ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως καὶ παρ' αὐτοῦ ἐξετασθήσεται καὶ τὴν ὀφειλομένην ἔξει καλὴν κατάστασιν κατὰ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν νόμον τάξιν.

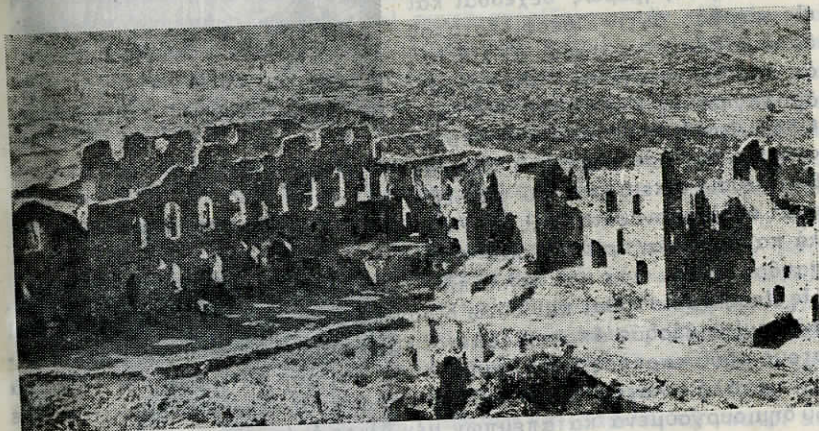
Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἡγουμενὺς αὐτῆς ἀδιάσειστος ὀφείλει καὶ ἀνενόχλητος διεξάγειν τὸ κατ' αὐτὴν. (Καὶ τοῦτο πάντων) ἔσται τὸ ἐνε- νόχλητον καὶ ἀπρόσκοπτον δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς καὶ τὴν καλὴν τούτην ἐργασίαν καὶ διεξαγωγὴν τῆς τοιούτης σεβασμῆς Μονῆς οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἀπ' αὐτῆς προσελεύσει καὶ ἀνατρέψει. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ὀφείλει μεθίστασθαι τῆς ἡγουμενίας καὶ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς προστασίας (εἰ μὴ πάντως ἀναφανείη) προδήλως κατεγνωρισμένος καὶ ταύτης ἀνάξιος. Αὐτὴν γε μὴν τὴν πνευματικὴν προστασίαν τῆς τοιαύτης σεβασμῆς Μονῆς τὴν ἡγουμενίαν οὕτως ἀναδέχεται ὁ μέλλων ἐπὶ ταύτης γενήσεσθαι ἐκλεχθήσεται παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων τῶν ἀσκουμένων μοναχῶν ὁ δοκιμαζόμενος ἄξιος εἶτα μετὰ τινων μοναχῶν ἀναδραμεῖται ἐνταῦθα εἰς τὴν θεομεγάλυντον καὶ θεοδόξαστον Κωνσταντινούπολιν, καὶ κατὰ τὸ εἶκος παραδιχθεῖ παρὰ τοῦ τῇνικαῦτα ἀγιωτάτου Πατριάρχου.

Οὕτω δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν σφραγίδα δέχεται τῆς ἡγουμενίας καὶ τὴν πνευματικὴν θείαν καὶ ἔννομον τάξιν καὶ συνήθειαν. Καὶ λοιπὸν ἐξῆς ἐγχειρισθήσεται αὐτῷ παρὰ τῆς Βασιλείας μου καὶ τοῦτο κατὰ τὴν κρατοῦσαν τάξιν δικανίκιον σύμβολον τοῦτο παριστῶν εἰς ἐπιδήλωσιν πάντων ὡς Μονὴ Βασιλικὴ καὶ ταῖς ἄλλαις συναριθμεῖται Βασιλικαῖς Μοναῖς καὶ καθόλου γε ὀφείλει καὶ τιμῇ καὶ ἐλευθερίαν καὶ ἀνενόχλησιν ἀπωλαύειν πάντως αὐτῇ. Εἰς γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ὅλων ὡς δισλαμβάνει βεβαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ διαμονὴν ἀσάλευτον ἐπεχορηγήθη ὁ παρὼν χρυσόβουλος λόγος τῆς Βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τῆς νῦν τρεχούσης Ἰνδικτιόνης τοῦ ἐξάκις χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ πρώτου ἔτους ΜΧ 1313.

Ὁ ἀνωτέρω πρῶτος χρυσόβουλος λόγος, γράφουν τινὲς τῶν ἀρχαιολόγων ὅτι εἶναι Μιχαὴλ Παλαιολόγου τοῦ πρώτου, ἄλλοι ὅτι εἶναι Μιχαὴλ τοῦ νεωτέρου υἱοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος, ἀλλ' ἐν τῷ δευτέρῳ χρυσοβούλλῳ βλέπομεν τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον καλοῦντα πολλακίς πατέρα τὸν γράψαντα τὸν πρῶτον χρυσόβουλλον, ἐκ τούτου εἰκάζομεν ὅτι θὰ εἶναι ὁ Ἀνδρόνικος ὁ γέρον καὶ ἔγραψεν μὲν τινες ὅτι ὁ δεῦτερος χρυσόβουλος λόγος εἶναι τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος, ἀλλὰ φαίνεται καθαρὰ τὸ ὄνομα Μιχαὴλ καὶ ὁ Μιχαὴλ θὰ ὁμιλῇ περὶ τοῦ πατρὸς του.

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Οὐδὲν οὐδενὶ τοσοῦλον κόσμου καὶ σπουδῆς μετέχειν ἔδοξεν ὡς τῇ Βασιλείᾳ μου καὶ δι' εὐχῶν καὶ διὰ πάσης γίνεται, (τῷ ἀγίῳ μου) αὐθεντῇ καὶ βασιλεῖ τῷ πατρὶ αὐτῆς ταῦτα φρονεῖν, ταῦτα φθέγγεσθαι

Μυστράς. Τὰ Ἀνάκτορα

τῶν αὐτῶν καὶ βουλευμάτων καὶ θεσπισμάτων ἀπρίξ ἔχεσθαι, σὺν αἰδοῖ καὶ φίλτρῳ γίνεσθαι ἥν ὥσπερ μία τις συμφωνία καὶ κράσις μευσικῇ χειρὶ Θεοῦ καὶ δυνάμει καλῶς ἡρμωσμένη καὶ διὰ βίου παντὸς κινουμένη καὶ μήτε ἡ ἐμμελὴς βασιλεία ἡμῶν ἄγοιτε βέλτιστον ἡμέρωσ τε καὶ ὁμαλῶς λειαινουσα τὰ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ χριστιανικοῦ πληρώματος καὶ πολιτεύματος καὶ πολιτεύματα καὶ ἠθικὸν βίον καὶ πράγματα καὶ μὴδ' εἰκῇ μὴδ' ἀτάκτως μὴδ' ἀμούσως, (ὡς ἔπος, εἰπεῖν καὶ ἀμελῶς εἶη φερόμενον, ἀλλ' εὐδοκία μία καὶ χεὶρ ἄμαχος μία Θεοῦ παντοκράτορος διὰ μιᾶς γνώμης καὶ γλώττης συμφώνως τῆς Βασιλείας ἡμῶν τῶν κοινῶν καὶ πόλεων καὶ πραγμάτων καὶ ἀνθρώπων ἀντέχει τότε καὶ συναίρειτο προῖσταμένης τῆς παναχράντου καὶ παναώμου δεσποίνης καὶ Θεομήτορος. Οὕτω μὲν οὖν τῇ βασιλείᾳ οὔτε φιλοτιμότερον οὔτε θεοφιλέστερον οὔτε ἄλλως ἥδιον καὶ σεμνότερον οὔτε ἔστιν οὔτε δεδόκει, ἀλλὰ διὰ πάντων συμφωνεῖν καὶ διερευνᾶσθαι καὶ ζη-

τεῖν ὅσον οἶόν τε ἐδῶ τὴν προσήκουσαν καὶ φίλτρου περιουσίαν καὶ θεραπείας ὁδὸν ἅπασαν εἰσφέρειν, γνώμης τε καὶ φρονήματος καὶ ἐπιταγμάτων τῶν αὐτῶν ἔχασθαι τῷ ἁγίῳ μου αὐθέντῃ καὶ Βασιλεῖ τῷ πατρὶ τῆς Βασιλείας μου πάντα θεοσεβῶς καὶ φιλοτίμως πάντα εὐεργετικῶς πάντα κοινωφελῶς πραγματευομένῳ καὶ τάττοντι. Ὅτι δὲ καὶ ἀνδρῶν τὸν τεθνεῶτα βίον ἐλομένων καὶ γῆς ἀποκεχωρηκότων ἔτι ζώντων καὶ τιμώντων ἀρετὴν καὶ Θεῷ προκοιμειωμένων καὶ συνημένων αἰτήσεις ἡμέρας δέχασθαι καὶ εἰς πέρας ἄγειν θεοφιλέστατον ὁμοῦ καὶ βασιλικώτατον ἂν εἴη, τίς ἂν ἀμφισβητήσετε, ἥτις οὐκ ἐφόδιον ὁμολογήσετε; Καθ' ἅπαξ μὲν γὰρ εἰπεῖν φιλοτιμίαι πᾶσαι καὶ εὐεργεσίαι καὶ διαδόσεις χάριτες δωρεαὶ βασιλεῦσιν οἰκειότατα, οὐ γὰρ ἐξίσταται οὐδὲ φρονοῦνται καὶ διαμᾶλλα παρέρχονται πρὶν ἐτέρας χαρίσασθαι διπλὴν τινα καὶ πολλαπλὴν καρποῦνται κτήσιν χαρισάμενοι, οἷς εἰκὸς χαρίσασθαι καὶ οὕτω διδόντες προσλαμβάνουσι, δόξης καὶ φιλοτιμίας κέρδος ἀποκομιζόμενοι καὶ κατὰ τοὺς γεωργοῦντας πλείστους τοὺς καρποὺς προσλαμβάνοντες καὶ γὰρ οὕτω ἔχει καὶ τὰ κοινὰ καὶ μεγάλα φιλοτεχνήματα τοῦ διακόσμου τούτου χειρὶ πλουσιωτάτῃ Θεοῦ δημιουργούμενα καταπέμπων μὲν ἥλιος ἐκάστοτε τὰς ἀκτῖνας οὐδέποτε ἐφωράθη ταύτας ἀφιεῖς ἐλάττω γῇ δὲ ταύτην δεχομένη καὶ τὰς παρ' αὐτῆς ἀνίσχουσα γονὰς εἰς δένδρα μὲν ἔθηκε φυτῶν ὥραν καὶ καρπῶν ἀπάντων φορὰν οὔτε τοῦ μεγέθους οὔτε τῆς δυνάμεως πενίαν τινὰ ἦσθετο ἐκ τῆς οὕτω διαψιλοῦς χορηγίας ἐπιχωρίασαν αὐτῇ. Οὐκ οὐν οὐδὲ βασιλέως χεὶρ διὰ πάντα τὴν παρ' αὐτῆς ἀκτῖνα, δαψιλῇ Θεοῦ πέμποντος ἀφιεῖσα πᾶσι τοῖς ἐν χρεῖα καθισταμένοις οὔτε ἂν ποτὲ ἀπορήσειεν.

Οὕτω μὲν οὖν ἅπασιν τοῖς ἀρχομένοις καὶ δεδομένοις δῶρα καὶ χάριτας ἀφικνεῖσθαι παρὰ τῶν ἐκ Θεοῦ βασιλέων καὶ φιλοτιμίαν ἔχει καὶ κέρδος μέγιστον, μάλιστα δὲ ὅταν οἱ τὰς αἰτήσεις ποιοῦμενοι, Θεῷ τὸν ἑαυτὸν βίον καθιερώσαντες ἀντάλλαγμα καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐκεῖθεν τῆς χρηστότητος πλοῦτον κομίζονται τε καὶ διαχέουσιν. Οὐδὲ γὰρ εὐλογον τοῖς μὲν ἀπηνόητοις ὅμμασι πρὸς τὸν παντόπτην ὀφθαλμὸν τε καὶ φύλακα βλέποντα καὶ βασιλεῦσιν καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἰλεῶν Θεὸν ἀπεργάζεσθαι, τοὺς δὲ πρὸς τὰς αὐτῶν αἰτήσεις ἐχομένους τοῦ προσήκοντος καὶ ἀναγκαίου μὴ φιληκῶς μη-

Μυστράς. Μουσεῖον

Ἀνάφλυφον Χριστοῦ

δὲ προσηγῶς ἔχειν· καὶ Θεοῦ μὲν ὧτα συμπαθῇ καὶ φιλάνθρωπα πρὸς τὰς αὐτῶν ἀνοίγνυσθαι φωτάς, βασιλεύων δὲ ἀκοαῖς θύραις ἐπιτεθεῖναι, πρὸς τοὺς τούτων προσιόντας ἰκετηρίαῖς. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ ἅγιός μου αὐθέντης καὶ Βασιλεὺς ὁ πατὴρ τῆς Βασιλείας μου ἀρετὴν εἴπερ τις τῶν προτέρων Βασιλέων καὶ πάντων μάλιστα ἀνθρώπων καὶ σεβόμενος καὶ τιμῶν, ἔφθασε μὲν ἐπὶ πολλοῖς προστάγμασι τε καὶ διαφόροις δικαίωμασι καὶ Χρυσοβούλλου λόγου ἐπιβραβεύσει ἐπικυροῦν ταῦτα τῇ κατὰ τὸν Μυζηθρᾶν διακειμένη σεβασμῇ Μονῇ τῆς Βασιλείας ἡμῶν καὶ ἐπ' ὀνόματι τετιμημένη τῆς πανυπεράγνου Δεσποίνης καὶ θεομήτορος τῆς ὀδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βροντοχίου διὰ τὴν ἀρετὴν τε καὶ τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν τοῦ ἀνεγείραντος καὶ συστησαμένου ταύτην τιμιωτάτου μεγάλου πρωτοσυγγέλλου Πελοποννήσου κυροῦ Παχωμίου. Ἐπεὶ δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ τὴν βασιλείαν μου κατὰ τὸ παρὸν ἤτησατο καὶ παρεκλήτευεν ἵνα τύχη καὶ παρ' αὐτῆς χρυσοβούλλου συμφωνούντος καὶ συνεπιστηριζόντος τὴν εὐδοκίαν καὶ τὸν ὀρισμὸν τοῦ χρυσοβούλλου λόγου τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ Βασιλέως τοῦ ποτὸς τῆς Βασιλείας μου τὴν τοιαύτην αἴτησιν καὶ παράκλησιν αὐτοῦ τοῦ τιμιωτάτου μεγάλου πρωτοσυγγέλλου τῆς Πελοποννήσου κυροῦ Παχωμίου ἐτοίμως προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου τὸ μὲν διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῇ πνευματικὴν πολιτείαν καὶ ἀγωγὴν καὶ ἀσκητικὴν ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν ζῆν ἐλομένοις εὐδοκίμησιν καὶ τὸν τῶν κοινῶν πραγμάτων ζῆλον καὶ καθαρὰν καὶ διάπυρον εὐνοίαν ἣν τρέ-

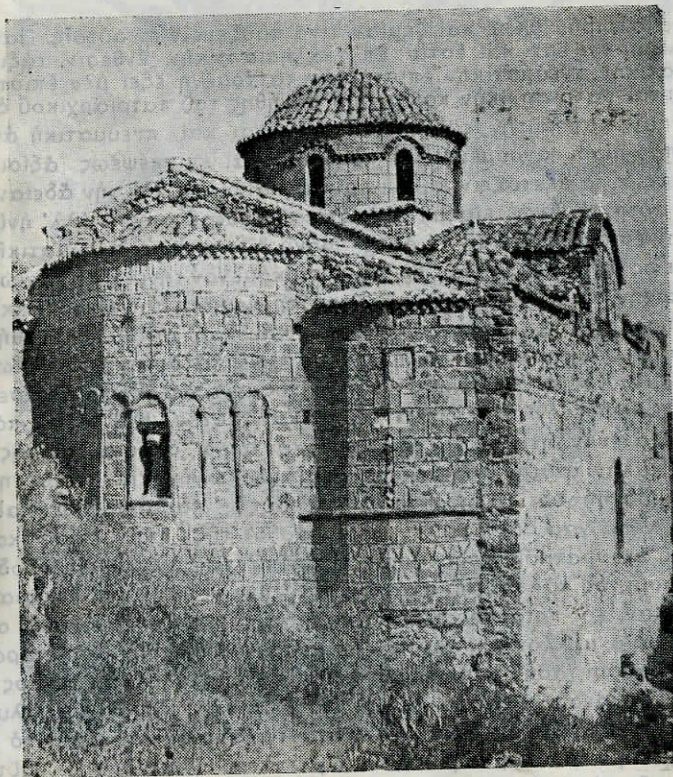
Μυστράς. Παντάνασσα

Ἡ Θεοτόκος μετὰ τοῦ Ἰησοῦ

φει πρὸς τὴν βασιλείαν μου, μάλιστα δὲ καὶ διὰ πάντων σὺν ἄλλοις τε καὶ συμφωνεῖν συμφλέγεσθαι καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς εὐδοκίμειν βουλομένη καὶ σπεύδουσα πάντα τρόπον ἡ Βασιλεῖα μου τῷ ἁγίῳ μου αὐθέντῃ καὶ βασιλεῖ τῷ πατρὶ αὐτῆς τὸν παρόντα Χρυσόβουλον ΛΟΓΟΝ ἐπιχορηγῇ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῷ, δι' οὗ προστάσει καὶ διορίζεται καὶ ἡ βασιλεία μου κατὰ τὴν περίληψιν τῶν προσόντων τῇ διαληφθείσῃ σεβασμῇ Μονῇ τῆς βασιλείας μου τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς πανυπεράγνου Δεσποίνης καὶ θεομήτορος τῆς ὀδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βροντοχίου Χρυσοβούλλων λόγων τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ Βασιλέως τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἐλευθέραν παντάπασιν εἶναι καὶ ἀνενόχλητον μετὰ πάντων τῶν προσκεκυρωμένων αὐτῇ μετοχίων καὶ κτημάτων καὶ ἔχουσι κατὰ μέρος οὕτω. Ζευγηλα-

τίον ὅπερ ἐστὶ πλησίον τοῦ ἐκείσε ποταμοῦ τοῦ ἐπιλεγομένου Βρυσιώτου ὅσον καὶ οἷον ἐστὶ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ διοφθάλμου μυλῶνος. Εἰς τὴν τοποθεσίαν τῶν λεγομένην γῆν Καλυβιδῶν γῆν μοδίῶν ἑκατὸν πεντήκοντα. Ἀμπελῶνες, δένδρα ἐλαϊκὰ καὶ ἕτερα ὀπωροφόρα. Πάροικοι ἐν τῇ περιορῇ τοῦ Μυζηθρᾶ ἐν διαφόροις τόποις. Μυλὼν διόφθαλμος καὶ ἀγρίδιον τὸ εἰς τὸν τόπον καλούμενον τοῦ Φιλητοῦ.

Τὸ λεγόμενον τὸ δραγοβιαστὸν ὅσον καὶ οἷον ἐστὶ μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. Πάροικοι τέσσαρες εἰς τὴν Δέλβιναν. Μονύδριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ ἐπικεκλημένου τοῦ Πελάτου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. Μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον Καλογωνία μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων τῶν ἐκείσε χωραφίων καὶ λοιπῶν δικαίων, ἔτι δὲ καὶ τοῦ αὐλακίου ὕδατος οὐπερ λαμβάνει τὸ μέρος τούτου. Μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ θεολόγου τοῦ ἐπικεκλημένου τοῦ Κανουλοῦ μετὰ τῶν αὐτῷ παροίκων, ἀμπελίων, χωραφίων, δένδρων, ἐλαϊκῶν, ἕτερα καρποφόρα, Μυλῶνα ἕτερον ἐγγὺς τοῦ ἐκείσε ποταμοῦ τοῦ Γεφυράτου δι' ἄρδειαν καὶ τοιούτων χωραφίων. Ἀγρίδιον τὸ καλούμενον ἄτοβα μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων. Ἔτερον μετόχιον περὶ τὸ Ἔλος τὸ ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγ. Βασιλείου μετὰ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ παροίκων. Χωράφια καὶ μυλῶνας εἰς τὸ Μοχλί. Ἔτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγ. Θεοδώρου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Βροντοχίου μετὰ τῶν προσόντων αὐτῇ χωραφίων παροίκων, ἔτι δὲ καὶ μυλῶνος. Ἔτερον μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Μολόχου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων καὶ ὧν κέκτηται χωραφίων. Καὶ ἕτερον Μονύδριον εἰς τὴν Ἀνδρουῖσαν εἰς ὄνομα τιμώμενον τῶν ἀρχιστρατῆγων τῶν ἔνω δυνάμεων καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Λιγύδη μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων καὶ ὧν κέκτηται χωραφίων. Τὰ πάντα πάσης ἀνώτερα ἐπηρείας καὶ πάσης ὀχλήσεως καὶ παντὸς διασπισμοῦ διατηρηθῇσεται τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος Χρυσοβούλλου ΛΟΓΟΥ τῆς Βασιλείας μου καὶ οὔτε παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς εὐρισκόμενων εἰς καθολικὴν ἐνοχὴν τοῦ κεφαλατικίου τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἀπάσης χώρας καὶ τῶν Κάστρων τῆς Βασιλείας μου, οὔτε παρὰ τινος ἄλλου, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐν ταύτῃ μερικῶς κατὰ τόπους κεφαλατικευόντων, οὔτε τοῦ τὴν χρηματικὴν καθολικὴν ἐνοχίαν τοῦ ἐκείσε δημοσίου καὶ δουλείᾳ κατέχοντος... οὔτε παρὰ τῶν ὑπὸ... οὔτε μὴν καὶ παρὰ τῶν εἰς τὸ ἐξῆς μελλόντων ἀπογραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ τοιαύτῃ χώρᾳ ποιήσασθαι ὑποστήσεται ἡ τοιαύτη Μονὴ ἢ τὰ προσόντα αὐτῇ μετόχια κτήματά τε καὶ πράγματα οἷαν δῆτινα ἀφαίρουν, ἐπῆρειαν, κατατριβὴν ὅλως ὀχλήσιν, ἐπιθεσιν, παντελῶς γὰρ ταύτην καὶ τὰ προσόντα αὐτῇ βούλεται καὶ ἡ βασιλεία μου ἀνενόχλητα εἶναι, κατὰ πάντα ἀδιάσειστα τε καὶ ἀναπόσπαστα· ἔτι δὲ καὶ ἀνώτερα ἀγγρατείας δημοσίων καὶ ὑπηρετικῶν συζητήσεων, ἡγουν δόσεως, ἐννομίου καὶ κατὰθέσεως βρωσιμῶν καὶ ποσίμων εἰδῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἑτέρας πράξεως κατὰ χώρας ἐπερχομένης καὶ οὐδεὶς τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἢ τῶν ἄλλων πάντων ἔξει ἐπ' ἀδελφας ἀπαιτεῖν ἀπ' αὐτῆς καὶ τῶν προσόντων

Ἀγίος Νικόλαος

αὐτῇ τοιοῦτό τι ἢ ἄλλο τι τῶν ἀπάντων εἶδος προξενούν ὅλως ζημίαν ἢ κατατριβὴν αὐτῇ... καταναγκάζειν καὶ καθέλκειν εἰς ἀγγρατείαν τὸ μέρος αὐτῆς. Ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτον ἐπαγαγεῖν καὶ ἐπηρεάσαι βουλευθεὶς ποτὲ τὸ ἐξῆς (χρόνον) τῇ εἰρημένῃ Μονῇ καὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ ὥς ἀθετητῆς καὶ τῆς παρουσίας τῆς Βασιλείας μου προσταγῆς καὶ θελήσεως, καταδικασθῇσεται. Πρὸς τοῦτοις ὀφείλουσι κατέχειν οἱ ἐν αὐτῇ μοναχοὶ ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασελῶς, ἔτι δὲ καὶ ἀναποσπαστῶς ὅσους δυνηθῶσι προσαγαγεῖν ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς Λατίνης καὶ προκαθίσαι εἰς τὸν τόπον αὐτῶν, ἀλλὰ δικαίως ὅσον φθάσωσι συστήσασθαι καὶ βελτιῶσαι ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις κτήμασιν αὐτῶν.

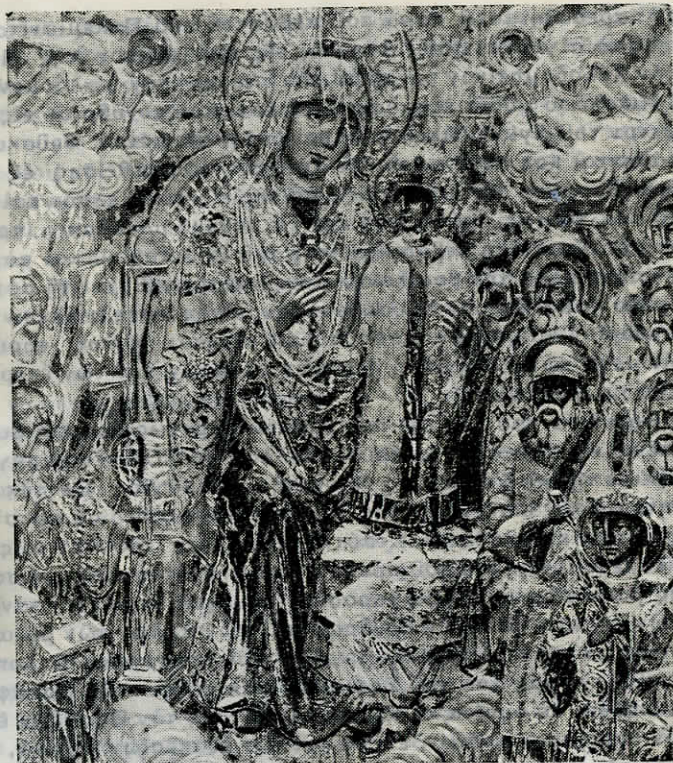
Ἐτι δὲ καὶ τελείως αὐτὴν ἐλευθέραν βούλεται καὶ ἀνεπηρεάστον ἡ Βασιλεία μου διατηρεῖσθαι καταλογιζομένη ὥς τῆς Βασιλείας ἡμῶν μόνης καὶ τῆς ἐντεῦθεν Κυβερνήσεως τῆς προσηκούσης ἀξιῶνται. Ἀλλὰ μὴν σὺν τούτοις οὐδεὶς τῶν ἀποστελλομένων ἐκείσε πατριαρχικῶν ἐξάρχων γενήσεται τις κατατριβὴ τῇ τοιαύτῃ σεβασμῇ Μονῇ, οὔτε ἐνόχλησις οὐδεμία, οὐτ' ἐπιβαλοῦσιν αὐτῇ ἢ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ

ὥστε κατατριβὴν ὅλως καὶ ζημίαν τινὰ προξενεῖν ἐν αὐτοῖς. Πατριαρχικὴ μνήμη καὶ ἔστι καὶ ἔσται ἐπ' ἐκκλησιαστικὴν ἔνθεσιν, τάξιν, ὑπὸ ἀρχιερατικὴν πνευματικὴν ἐπιστάσιν ταττομένη ἕξει μὲν ἐπιστάσιν ὡς εἰρηται πατριαρχικὴν καὶ μνήμη συνήθους τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν ταῖς κατ' αὐτὴν ἱεροτελεστίαις ἔσεται καὶ πνευματικὴ ἀνάκρισις ἐν πράγμασι κινουμένοις ἐπικρίσεως καὶ ἐπισκέψεως ἀξίους. Οὐ μὴν τὰ τοιοῦτα ἐξετάζειν καὶ ἐπικρίνειν καὶ διεύλυτον τὴν ἄδειαν ἐξουσιν ἐν αὐτῇ οἱ ἄνω εἰρημένοι πατριαρχικοὶ ἑξαρχοί, ἀλλ' ἡνίκα τε τοιοῦτον ἐπισυμβαίνει τῇ τοιαύτῃ Μονῇ διακρίσεως πνευματικῆς καὶ ἐξετάσεως ἀρχῆς εἰς αὐτόν, δὴ τὸν εὐρισκόμενον τῆνικαῦτα ἀγιώτατον Πατριάρχην οἰκουμένικόν ἐν τῇ ἀγιοτάτῃ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καταντήσῃ τὰ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως καὶ παρ' αὐτοῦ ἐξετασθήσεται καὶ τὴν ὀφειλομένην ἕξει καλὴν κατάστασιν κατὰ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν νόμων τάξιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἡγουμενῶν αὐτῆς ἀδιάσειστος ὀφείλει καὶ ἀνενόητον διεξάγειν τὰ κατ' αὐτὴν. Καὶ τοῦτο πάντως ἔσται τὸ ἀνενόητον αὐτῷ καὶ ἀπρόσκοπον δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς καὶ τὴν καλὴν ταύτην προστασίαν καὶ διεξαγωγὴν τῆς τοιαύτης σεβασμίας Μονῆς οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἀπ' αὐτῆς παρασαλεύσει καὶ ἀνατρέψει. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ὀφείλει μεθίστασθαι τῆς ἡγουμενίας καὶ τῆς τοιαύτης πνευματικῆς προστασίας εἰ μὴ πάντως ἀναφανεῖ προδήλως κατεγνωσμένος καὶ ταύτης ἀνάξιος. Αὐτὴν γε μὴν τὴν πνευματικὴν προστασίαν, τῆς τοιαύτης σεβασμίας Μονῆς τὴν ἡγουμενίαν, οὕτως ἀναδέχεται ὁ μέλλον ἐπὶ ταύτης γενήσεται ἔκλεχθήσεται παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων ἀσκουμένων μοναχῶν ὁ δοκιμαζόμενος ἅγιος· εἴτα μετὰ τίνων μοναχῶν ἀναδραμεῖται ἐνταῦθα εἰς τὴν Θεομεγάλυντον, Θεοφύλακτον καὶ Θεοδόξαστον Κωνσταντινούπολιν καὶ κατὰ τὸ εἰκὸς παραδεχθεῖ παρὰ τοῦ τῆνικαῦτα ἀγιωτάτου Πατριάρχου. Οὕτω δὴ παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν σφραγίδα δέχεται τῆς ἡγουμενίας καὶ τὴν πνευματικὴν θείαν καὶ ἔννομον τάξιν καὶ συνήθειαν.

Καὶ λοιπὸν ἐξῆς ἐγχειρισθήσεται αὐτῷ παρὰ τῆς Βασιλείας μου καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν δικανίκιον, σύμβουλον ταῦτο παριστῶν εἰς ἐπιδήλωσιν πάντως ὡς ἡ Μονὴ βασιλικὴ καὶ ταῖς ἄλλαις συναριθμεῖται βασιλικαῖς Μοναῖς καὶ καθόλου γε ὀφείλει καὶ τιμὴν καὶ ἐλευθερίαν καὶ ἀνενόητον πάντων ἐπαπολαύειν αὐτὴν θεοπίζειν καὶ ἡ Βασιλεία μου κατὰ πάντα ὡς καὶ οἱ διαληφθέντες χρυσόβουλλοι λόγοι τοῦ ἁγίου μου αὐθέντου καὶ Βασιλέως τοῦ πατρὸς αὐτῆς διορίζονται τε καὶ διατάττονται. Εἰς γὰρ τὴν περὶ αὐτῶν ὅλων ὡς διαλαμβάνει βεβαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν καὶ διαμονὴν ἀσάλευτον ἐπεχορηγῆθαι καὶ ἐπεβραβεύθῃ αὐτῇ καὶ ὁ παρὼν Χρυσόβουλος ΛΟΓΟΣ τῆς Βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα τῆς νῦν τρεχούσης δευτέρας Ἰνδικτιόνος τοῦ ἑξάκις χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἐβδόμου ἔτους, ἐν ᾧ κατὰ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημῆματο Κράτος.

Μιχαὴλ (ΜΧ 1319)

Ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ
Ρωμαίων ὁ Παλαιολόγος

Ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παντανάσεως

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἐφθασε μὲν καὶ προσαίτησιν ποιησάμενος ὁ τιμιώτατος μέγας πρωτοσύγγελος Πελοποννήσου κυρὸς Παχώμιος ἐπιχορηγηθεὶς χρυσόβουλλα τῇ ἀνεγερθείᾳ ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν Θεόσωστον πόλιν Μυζηθρὰ σεβασμίας Μονῇ τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βροντοχίου ἐπὶ τῆς προσοῦσιν αὐτῇ μετοχίους καὶ λοιποῖς κυήμασιν.

Καὶ μέντοι καὶ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως ὡς θεαρέστου καὶ θεοφιλοῦς πολιτείας ἀντιποιοῦμενος καὶ ὀρθὸς ὢν εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν Βασιλείαν, καὶ ζῆλον ἔχων ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῶν κοινῶν πραγμάτων. Ἐπὶ δὲ ἀνέφερε καὶ ἄρτι δτι ἐξωνήσατο περὶ τὸν τόπον τοῦ Στράβου γῆν πετρώδη καὶ ἀχρησίμευτον ἀπὸ τοῦ Σοφιανοῦ Μαλέα καὶ τοῦ Καταφυγιάτου καλουμένην μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ ἐτέρων βελανιδιοφόρων. Ἐτι δὲ περὶ τὸ μέρος τοῦ Πασαβὰ ἐτέραν γῆν μοδίων διακοσίων

ὁμοίως παρεδόθη αὐτῷ παρὰ τοῦ σεβαστοῦ τοῦ Πολεμιανίτου ἐκείνου πρὸς τὸ αἰγιαλὸν τοῦ Ἄστρου, εἰς τὸν κάμπον τῆς Μαλεβῆς περὶ τὸν Χολοδομητικὸν καὶ περὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον τοῦ ἁγίου Νικολάου μόδια ἑξακόσια ἐν ᾗ ἔστι καὶ μονύδριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἐπικεκλημένον Φοῦσκα ἐν ᾗ προσκάζονται καὶ τινες πάροικοι ἀντὶ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐξ αὐτῆς δὴ τῆς σεβασμίας Μονῆς ἐτέρας γῆς τῆς εἰς τὸν Χελμὸν καὶ δοθείσης εἰς στρατιώτας, ἦν δὴ γῆν καὶ τὸ ρηθὲν μονύδριον προσεκύρωσε τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Βρόντοχίου καὶ παράκλησιν πεποίηκε πρὸς τὴν βασιλείαν μου ἐπιχορηγηθῆναι τῇ αὐτῇ σεβασμίᾳ Μονῇ καὶ ἕτερον Χρυσόβουλλον αὐτῆς ὥστε κατέχειν τὸ ρηθὲν μονύδριον καὶ τὴν ἐν διαφόροις ὡς εἴρηται τοποῖς εὕρισκομένην γῆν μετὰ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ τῶν ἐτέρων βελανιδίων γεωργούντων.

Ἡ Βασιλεία μου καὶ τὴν περὶ τούτων εὐμενῶς ἅμα καὶ συνήθως προσδεξιμένη τὸν παρόντα Χρυσόβουλλον ΛΟΓΟΝ ἐπιχορηγῇ καὶ ἐπιβραβεύει τῇ αὐτῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένης τοῦ Βρόντοχίου δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται κεκτήσθαι καὶ ταύτην πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς παρ' αὐτῆς κατεχομένοις διὰ τοῦ προσεπιχορηγηθέντος αὐτῇ χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου, ἐξ ἀγορασίας εἰ ἔχει περιελθούσαν αὐτῇ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλαϊκῶν δένδρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν βελανιδίων γεωργούντων τῷ διαληφθέντι μεγάλῳ πρωτοσυγγέλῳ Πελοποννήσου κυρῷ Παχωμίῳ ἀπὸ τοῦ Σοφιανοῦ Μαλέα καὶ τοῦ Καταφυγιώτου, κεκτήσθαι δὲ ὁμοίως αὐτὴν τε καὶ τὴν εἰς τὸν Πασαβᾶν ἐτέραν γῆν τῶν διακοσίων μοδίων, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἑξακοσίων μοδίων, ἡγουν τὴν πρὸς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ Ἄστρου, τὴν περὶ τὸν κάμπον τῆς Μαλεβῆς, τὴν περὶ τὸ Χολοδομητικόν, τὴν περὶ τὸν τόπον τὸν λεγόμενον τοῦ ἁγίου Νικολάου, τὴν ἀγορασθεῖσαν παρὰ τοῦ σεβαστοῦ τοῦ Πολεμιανίτου ἀντὶ τῆς ἀφαιρεθείσης ἐξ αὐτῆς δὴ τῆς Μονῆς ἐτέρας γῆς εἰς τὸν Χελμὸν καὶ παραδοθείσης εἰς στρατιώτας. Ἦν δὴ γῆν καὶ τὸ ρηθὲν μονύδριον τοῦ ἁγίου Νικολάου τὸν ἐπικεκλημένον Φοῦσκα μετὰ τῶν εἰρημένων παροίκων αὐτοῦ καὶ λοιπῶν δικαίων τούτου, καὶ εὕρισκει ἀρτίως εἰ ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ μέρους τῆς διαληφθείσης σεβασμίας Μονῆς ἢ τοῖς μέλλουσι προσελθεῖν ἀπὸ ἄλλοτρίων ἢ εἰρημένη γῇ καὶ τὸ μονύδριον ὀχλησιν καὶ διασεισμόν τινα καὶ ἐπήρειαν ἢ ἀγγραφείαν, κατατριβὴν ἢ ἐπιθεσιν παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς μελλόντων ἔχειν τὴν καθολικὴν ἐνοχίην τοῦ κεφαλοτικίου τῆς κατὰ Πελοπόννησον χώρας καὶ τῶν κάστρων τῆς Βασιλείας μου ἢ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κατὰ τόπους μερικῶν ἐνόχων ἢ τῶν μερικῶν ἢ παρ' ἄλλου τινὸς τῶν ἀπάντων καθ' οἷον δὴ τινα τρόπον. Διατηρηθήσονται γὰρ ταῦτα πάντα ἀντὶ πάντων παντάπασιν δημόσια καὶ ἐπήρειας καὶ ζητήσεως καὶ λοιπῆς πάσης ἄλλης καταφιβῆς καὶ ὀχλήσεως, ἡγουν δόσεως, ἐννομίου, ἀγγραφείας, καστροφισίας, σιταρκειας, καταθέσεως βρώσιμων καὶ ποσίμων καὶ ἄλλων εἰδῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐτέρας εἰσπράξεως κατὰ χώραν ἐπερχομένης,

καὶ οὐδεὶς ἀπαιτήσῃ τι ἐξ αὐτοῦ δὴ τοῦ μετοχίου τοῦ ἁγίου Νικολάου ἢ τῆς εἰρημένης γῆς καὶ τῶν μελλόντων προσκαθίσαι, ὡς εἴρηται, ἐν αὐτῇ ξένων καὶ ἐλευθέρων.

Ἐπειδὴ οἷος τῶν ἀνωτέρων εἰρημένων θελήσει διαπράξαι τοιοῦτόν τι εἰς τε τὴν εἰρημένην σεβασμίαν Μονὴν τῆς Ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας καὶ εἰς τὰ μετόχια καὶ λοιπὰ κτήματα καὶ πράγματα καὶ εἰς τὸ ρηθὲν μονύδριον τοῦ ἁγίου Νικολάου τὸ ἐπικεκλημένον Φοῦσκα, ἢ εἰς τὴν διαληφθεῖσαν γῆν καὶ τοὺς μέλλοντας προσκαθίσαι ἐν αὐτῇ ὡς εἴρηται ὡς ἀθετητῆς τῆς παρούσης προσταγῆς τῆς Βασιλείας μου καταδικασθήσεται. Ἄλλ' οὐδέ τις τῶν εἰς μετέπειτα κατὰ καιρὸν μελλόντων ποιῆσθαι ἀπογραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον χώρᾳ τῆς Βασιλείας μου ἔξει ἄδειαν εἰσέρχεσθαι εἰς τὰ ρηθέντα μετόχια καὶ λοιπὰ κτήματα τῆς τοιαύτης σεβασμίας Μονῆς ἢ εἰς τὸ τοιοῦτο μονύδριον τοῦ ἁγίου Νικολάου τὸ ἐπικεκλημένον Φοῦσκα καὶ ἐπάγειν εἰς αὐτὸ κατατριβὴν τινα ἢ ἀφαιραῖσθαι τι ἐξ αὐτοῦ ἢ ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας εἰρημένης γῆς. Τῇ δυνάμει γὰρ καὶ ἰσχύϊ τοῦ παρόντος Χρυσόβουλλου λόγου τῆς Βασιλείας μου ἐλεύθερα ὡς εἴρηται, ταῦτα πάντα διατηρηθήσονται καὶ ἀνώτερα πάσης δημοσιακῆς ἐπήρειας καὶ συζητήσεως διαμενοῦσι τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ Μονῇ τῆς Βασιλείας μου τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς Ὑπεραγίας μου Δεσποίνης Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βρόντοχίου ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπιβραβεύθη τῇ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ Μονῇ καὶ ὁ παρὼν Χρυσόβουλλος ΛΟΓΟΣ τῆς Βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα φεβρουάριον τῆς νῦν τρεχούσης τρίτης Ἰνδικτιόνης τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ὀγδόου ἔτους ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς ὑπεσημνήματο κράτος. μ. Χ. 1328

Ἀνδρόνικος ἐλέῳ Θεοῦ
Βασιλεὺς καὶ Αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων
Ὁ Παλαιόλογος

ΧΡΥΣΟΒΟΥΛΛΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἐφθασαν μὲν κατὰ πρότερον ἐπιχορηγηθῆναι χρυσόβουλλα τῇ ἀνευγερθείσῃ παρὰ τοῦ τιμιωτάτου μεγάλου Πρωτοσυγγέλου τῆς Πελοποννήσου κυροῦ Παχωμίου κατὰ τὴν Θεόσωστον πόλιν Μυζήθρᾳ σεβασμίᾳ Μονῇ τῇ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βρόντοχίου, ἐπὶ τοῖς προσοῦσιν αὐτῇ μετοχίαις καὶ λοιποῖς κτήμασιν. Ἐπεὶ δὲ ἀνέφερον καὶ ἀρτίως ὅτι παρεδόθη τῇ τοιαύτῃ Μονῇ παρὰ τοῦ περιτοθήτου ἀνεψιοῦ τῆς Βασιλείας μου κεφαλῆς τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον χώρας καὶ τῶν κάστρων τῆς Βασιλείας μου κυροῦ Ἀνδρόνικου τοῦ Παλαιολόγου περὶ τὰ Σκορτὰ μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένον ἢ Βόγαλις μετὰ τῶν δικαίων αὐτοῦ, ἡγουν παροίκων ἀμπελίων, χω-

Μυστράς. Μητρόπολις. Ἀνάγλυφον δαπέδου

ραφίων, μυλῶνος καὶ ἐτέρων δένδρων ὁπωροφόρων, ἔτι δὲ καὶ χωρία δύο ἡ Ζούρτζα καὶ ἡ Μουντρὰ καλούμενα μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ Παχεῖα, ἡ Χοντζᾶ, τὸ Πρατζιδάκη καὶ ἡ Κλενοβὰ σὺν τῷ ἐν αὐτοῖς μυλῶνι καὶ τοῖς ἐλαϊκοῖς δένδροις.

Ὅμοιως παρεδόθη τῇ τοιαύτῃ Μονῇ καὶ γῇ εὐρισκομένη εἰς τὴν Πισσιάν, τὴν Τοπολονᾶν καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου. Ὡσαύτως προσετέθη τῇ τοιαύτῃ Μονῇ διὰ προστάγματος καὶ τιμίων πατριαρχικῶν συγιλλωδῶν γραμμάτων εἰς τὸν Κάμπον τῆς Καρυταίνης ἕτερον μετόχιον ἐπ' ὀνόματι τιμώμενον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένης τῆς νέας Μονῆς μετὰ τῶν παροίκων τῶν ἀμπελιῶν, τῶν ἐλαιῶν καὶ τοῦ μυλῶνος αὐτοῦ. Ἐχει καὶ εἰς τὸν Πασαβᾶν γῆν μοδίων ἐξακοσίων. Καὶ παρεκλήτευε τὴν Βασιλείαν μου ἐπιχορηγηθῆναι τῇ αὐτῇ σεβασμῇ Μονῇ καὶ ἕτερον χρυσόβουλλον αὐτῆς ὥστε κατέχειν καὶ ταῦτα ἀνενοχλήτως καὶ ἀναφαίρετως.

Ἡ Βασιλεία μου διὰ τὴν ἐννοῦσαν αὐτῷ πνευματικῇ καὶ θεάρεστον πολιτείαν, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸν ὃν ἐνδείκνυει ζῆλον ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῶν κοινῶν πραγμάτων, εὐμενῶς δὲ καὶ συνήθως προσδεξαμένη καὶ τὴν περὶ τούτου παράκλησιν, τὸν παρόντα Χρυ-

σόβουλλον ΛΟΓΟΝ ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει τῇ αὐτῇ σεβασμῇ Μονῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας καὶ ἐπικεκλημένης τοῦ Βροντοχίου δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται κεκτηθῆσθαι ταύτην πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς παρ' αὐτῆς κατεχομένοις, διὰ τῶν προεπιχορηγηθέντων αὐτῇ χρυσοβούλλων τῆς Βασιλείας μου ἀνενόχλητον καὶ τὸ παραδοθὲν αὐτῇ περὶ τὰ Σκορτὰ μετόχιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Βόγαλης μετὰ τῶν προσόντων αὐτῇ παροίκων καὶ κτημάτων, ὅσα καὶ οἶα εἰσὶν, ἡγουν ἀμπέλια, χωράφια ἐλαῖαι, συκαῖ, μυλῶνες καὶ ἐτέρων ὁπωροφόρων δένδρων. Ὅμοιως κεκτηθῆσθαι καὶ τὰ χωρία, τὴν Ζούρτζαν καὶ τὴν Μουντρὰν, μετὰ τῆς εἰρημένης περιοχῆς αὐτῶν, ἥτις ἐστὶν ἡ Παχεῖα ἡ Χοντζᾶ τὸ Πρατζιδάκη καὶ ἡ Κλενοβὰ σὺν τῷ ἐν αὐτῇ μυλῶνι καὶ τοῖς ἐξῆς δένδροις. Ἀλλὰ δὴ καὶ γῆν εὐρισκομένην εἰς τὴν Πισσιάν τὴν Τοπολονᾶν καὶ εἰς τὴν τοποθεσίαν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου. Κατέχει ὁμοίως καὶ εἰς τὴν Καρυταίναν μετόχιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς νέας Μονῆς μετὰ τῶν προσόντων καὶ αὐτῇ παροίκων καὶ κτημάτων, ὅσα οἶα εἰσὶν ἡγουν ἀμπελιῶν, χωραφίων, ἐλαιῶν καὶ μυλῶνος κατὰ τὰς περιλήψεις τοῦ προσόντος τῇ τοιαύτῃ Μονῇ προστάγματος, ἔτι δὲ καὶ τῶν τιμίων συγιλλωδῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων.

Πρὸς τούτοις κατέχειν καὶ τὴν εἰς τὸν Πασαβᾶν εἰρημένην γῆν τῶν ἐξακοσίων μοδίων τὴν ἐξαγορασθεῖσαν, δηλὸν ὅτι παρελθοῦσαν αὐτῇ, καὶ μὴ εὐρίσκειν ἐπὶ τοῦ εἰς τὰς βελτιώσεις τὰς μελλούσας γίνεσθαι ἐν αὐτοῖς παρὰ τοῦ μέρους τῆς δηλωθείσης σεβασμῆς μονῆς ὄχλησιν ἢ διασεισμόν τινα ἢ ἐπήρειαν παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς εὐρισκομένων εἰς τὴν καθολικὴν ἐνοχὴν τοῦ κεφαλαικίου τῆς κατὰ τὴν Πελοπόννησον χώραν καὶ τῶν κάστρων τῆς Βασιλείας μου ἢ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κατὰ τόπους μερικῶν ἐνόχων, ἢ παρὰ τῶν δημοσίων ἐνεργούντων καθολικῶν ἐνόχων, ἢ τῶν μερικῶν ἢ παρ' ἄλλου τινὸς τῶν ἀπόντων καθ' οἷον δῆτινα τρόπον. Διατηρηθῶσιν· ταῦτα αὐτὰ ἀνώτερα παντάπασιν δημόσια καὶ ἐπηρείας καὶ συζητήσεως καὶ λοιπῆς πάσης κατατριβῆς καὶ ὀχλήσεως, ἡγουν δόσεως ἐννομίου, καστροκτησίας, σιταρκείας καταθέσεως βρωσίμων καὶ ποσίμων καὶ ἀλλοίων εἰδῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐτέρας εἰσπράξεως κατὰ χώραν ἐπερχομένης· καὶ οὐδεὶς ἀπαιτήσῃ ἐκ τῶν τοιούτων μετοχίων ἢ τῆς εἰρημένης γῆς, καὶ τῶν κτημάτων τῆς τοιαύτης σεβασμῆς Μονῆς ἢ τῶν θελόντων μελλόντων εἰσελθεῖν ἀπὸ ἀλλοτριῶν χωρῶν καὶ προσκαθίσαι ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐδέ τις τῶν μετέπειτα κατὰ καιροὺς μελλόντων ποιῆσαι ἀπογραφικὴν δουλείαν ἐν τῇ κατὰ τὴν Πελοπόννησον χώρᾳ τῆς Βασιλείας μου ἕξει ἀδειαν εἰσερχεσθαι εἰς τὰ δηλωθέντα ἕτερα κτήματα τῆς τοιαύτης σεβασμῆς Μονῆς ἐπάγειν κατατριβὴν τινα ἢ ἀφαιρεῖσθαι τι ἐξ αὐτῆς ἢ ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω εἰρημένης γῆς· τῇ γὰρ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος Χρυσόβουλλου ΛΟΓΟΥ τῆς Βασιλείας μου ἐλεύθερα, ὡς εἴρηται, ταῦτα πάντα διατηρηθῶσιν καὶ ἀνώτερα πάσης ἐπηρείας καὶ διαμενοῦσι τῇ διαληφθείσῃ σεβασμῇ Μονῇ ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα. Παρεκλήτευσεν ὁ αὐτὸς τιμώτατος μέγας πρωτοσύγγελος

τῆς Πελοποννήσου καὶ ἵνα διτε εὐδοκήσῃ ὁ Θεὸς διὰ τῆς προστασίας τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου γενέσθαι τῆς Βασιλείας μου τὴν ἅπασαν χώραν τῶν σκορτῶν, καθέξει ἡ τοιαύτη σεβασμία Μονὴ καὶ τὴν εἰς τὸ δηλωθὲν μετόχιον τῆς Βόγαλης, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς τὰ εἰρημένα δύο χωρία λατινικὴν μερίδα.

Ἡ Βασιλεία μου προσδεξαμένη τὴν ἐπὶ τούτου δέξιν διορίζεται ἵνα, ἐὰν γένηται εὐδοκοῦντος Θεοῦ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἡ εἰρημένη (ἅπασα;) χώρα τῶν Σκορτῶν τῆς Βασιλείας μου ἐπιβραβευθῇ αὕτη τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ ἀνεμποδίστως καὶ τὴν ἕνεκα τούτου γὰρ ἐγεγόνει καὶ ἐπεβραβεύθῃ αὕτη τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ καὶ ὁ παρὼν Χρυσόβουλος ΛΟΓΟΣ τῆς Βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ Νοέμβριον τῆς νῦν τρεχούσης Ἰνδικτιόνος τοῦ ἐξάκις χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ εἰκοστοῦ ἐνάτου, ἢ μᾶλλον τριακοστοῦ ἐνάτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

Ἀνδρόνικος ἐλέφ Θεοῦ
αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Παλαιολόγος

MX 1331

Ὡς βλέπομεν τὸ Ἀφεντικόν, ἡ Ὁδηγήτρια τοῦ Βροντοχίου ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ πολυμαθοῦς καὶ ἐναρέτου ἀνδρὸς Παχωμίου πρωτοσυγγέλου τῆς Πελοποννήσου ἴσως κατὰ τὸ 1300 ἢ 1312.

Εἰκόνες ἀριστερὰ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν Νάρθηκα παρεκκλήσιον τῶν Ἀγίων Πάντων. Εἶναι οἱ Ἅγιοι πάντες, Βασιλεῖς, Ἀρχιερεῖς, Μητροπολίται, ἀσκηταὶ κλπ. Καὶ ἡ θαυμασία εἰκὼν «ἡ θεία λιτανεῖα τῶν μεγιστάνων μαρτύρων». Ἀνωθεν τοῦ Παχωμίου εἰκὼν μετὰ τῶν Ἀγγέλων εἰς τὸν Νάρθηκα ὁ γάμος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, θεραπεία λεπροῦ, ὕδρωπικοῦ, ὁ Ἰησοῦς ὀμιλῶν μετὰ τῶν σοφῶν, καὶ ὠραία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Ζωοδόχου Πηγῆς.

Εἰς τὸν κυρίως ναὸν πρὸς βορρᾶν αἱ Μυροφόροι, Ὁ Ἀγγελος ἀπεκύλισε τὸν λίθον τοῦ μνήματος, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ Λεωνίδας ἄγιοι Μητροπολίται Ἀθηνῶν, οἱ Ἐβδομήκοντα Ἀπόστολοι. Μεσημβρινά, Ἱεράρχαι Σεβαστουπόλεως, Ἀντιοχείας, Βιβλουπόλεως. Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος. Ἀνατολικά, τὸ Βάπτισμα. Εἰς τὸ ἱερὸν ἡ ἀνάληψις. Μεσημβρινά, ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ. Ἱεράρχαι. Ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἐν ὕψι τοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινά ἐφορῶν. Ἀνατολικά ὁ ἄγιος Νικόλαος ὁ τὰς κοινὰς ταύτας καὶ συμφώνους ἡμῖν χαρισάμενος. Εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῆς Κοιμήσεως διάφοροι παρασσάσεις τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου ἄλλοι πέμποντες πρὸς τὸ μνήμα, ἄλλοι ἐνταφιάζονται, ἄλλοι τὴν ὕμνον ὁ Ἱερόθεος, Διονύσιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπόστολοι ἐκ περάτων, «ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσε τὸν υἱόν μου κλπ.». Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, Βρεφοκτόνία τοῦ Ἡρώδου καὶ προφήται τινες.

Εἰς τὸ παρεκκλήσιον τῶν Ἱεραρχῶν ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος, οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι, περιεργος εἰκὼν ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου. Ὁ Ἰωάννης Εὐχαΐτων μελανόπους ἐξηγῶν τὴν ὀπτασίαν ὅπου ἑώρακε, τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας λέγοντας αὐτῷ νὰ εἶναι ὁ λαὸς σύμφωνος διότι αὐτῶν ἡ

δόξα ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι μία καὶ ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς ἕκαστος ἐκήρυξε καὶ ἔγραψε.

Εἶχον οἱ ἀνθρώποι τότε διαιρεθῇ εἰς Ἰωαννίτας, Βασιλείτας καὶ Γρηγορίτας, καὶ διὰ τῆς ὀπτασίας ἔγινε ἡ ἑορτὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν.

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΘΕΟΔΩΡΟΙ ΤΟΥ ΒΡΟΝΤΟΧΙΟΥ

Ὁ Ναὸς τῶν Ἀγίων Θεοδώρων ἱδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ Παχωμίου τοῦ πρωτοσυγγέλου τῆς Πελοποννήσου τὸ 1296 ἐγκλείει ἐν τῷ βορείῳ παρεκκλησίῳ τὸν τοῦ Δεσπότη Θεοδώρου Παλαιολόγου τάφον, ἀπέναντι τοῦ ὁποῦ ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου ὑπάρχει εἰκὼν Μανουὴλ Παλαιολόγου γονυπετοῦς πρὸ τῆς Θεοτόκου ἱκετεύοντος με ἐπιγραφὴν :

Ὁ πορόμιος παράνομος Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος
ἱκετικῶς δέομαι τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον
ἵνα μεσιτεύσῃ δι' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν πρὸς τὸν Κύριον.

Καὶ ἄλλη ἐπιγραφὴ :

Ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ
Μανουὴλ Παλαιολόγος 6932 Ὀκτωβρίου 13.

Τὸ οὗτος ὁ Μανουὴλ Παλαιολόγος ταπεινῶ σχήματι ἱκετεύων τὴν Θεοτόκον :

Παλαιολόγους γνωρίζομεν πολλοὺς φέροντας τὸ ὄνομα Μανουὴλ καὶ παρὰ Φραντζῇ, Καντακουζηνῷ καὶ Χαλκοκονδύλῃ. Ἐκ τούτων τὸ ὄνομα Μανουὴλ φερόντων Παλαιολόγων πιθανώτατα ὁ ἐνταῦθα εἰκονιζόμενος εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Παλαιολόγος ὁ Ἰωάννου τοῦ Πέμπτου υἱὸς καὶ πατὴρ Κωνσταντίνου τοῦ ὑστάτου, πολλὰ παθόντος καὶ πονήσαντος κατὰ τὸν μακρὸν αὐτοῦ βίον καὶ πρὶν ἀνέλθῃ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἀφοῦ ἐβασίλευσε προσέκειτο ταῖς ἱεραῖς βίβλοις παραμυθιαν ἐντεῦθεν ἀντλῶν εἰς τὴν πολυάθλον αὐτοῦ ζωὴν καὶ θεοσέβειαν τοσαύτην πάντοτε ἥσκει, ὥστε περὶ τὴν τελευτὴν τοῦ βίου τοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μονὴν τῆς Περιβλέπτου καὶ διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετωνομάσθη πρὸ δύο ἡμερῶν τῆς θανῆς τοῦ Ματθαῖος μοναχὸς καὶ θανὼν ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος Μονῇ.

Καὶ ἡ γυνὴ δὲ αὐτοῦ καὶ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἢ Ἐλένη ἐγένετο μοναχὴ μετονομασθεῖσα Ὑπομονή, καὶ αὕτη ὥσπερ καὶ ὁ Βασιλεὺς μιμουμένη πολλοὺς ἄλλους τοῦ γένους τῶν Παλαιολόγων περιβληθέντας τὸ ἀγγελικὸν σχῆμα, οἱ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, υἱὸς Μιχαὴλ Παλαιολόγου, μετονομασθεὶς Ἀθανάσιος καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Γέρων μετονομασθεὶς Ἀντώνιος. Ὁ Μανουὴλ τὸ 1415 ἐλθὼν εἰς Μυστρὰν κατέστησε τὸν παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Θεόδωρῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ τὰς διατριβάς ποιησάμενον καὶ ἀνατραφέντα υἱὸν Θεόδωρον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δεσπότη Μωρέως βεβαιότερον, ἐπειδὴ εἶχε ἀποθάνῃ ὁ δεσπότης Θεόδωρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ λόγον ἐπικήδειον ἐξετραγῶδει δεξιῶν ἐπὶ τῷ τάφῳ αὐτοῦ ἀπολοφυρόμενος ἅμα τὸν ἐπιτήδειον ἀδελφόν. Ἐνταῦθα λοιπὸν διατρίβων καὶ τὸν

ναὸν τῶν ἁγίων Θεοδώρων πιθανῶς κοσμήσας ἤξιώσε νὰ εἰκονίσωσιν αὐτὸν ἱκετικῶς δεόμενον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἵνα μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν Κύριον. Ἐκ τούτου εἰκάζομεν ὅτι ἡ ἐν ἐπιγραφῇ χρονολογία πρέπει νὰ συμπληρωθῇ οὕτως : 1418 μετὰ Χριστόν, ἀπὸ κτίσεως τοῦ κόσμου 6926. Δεύτερον ἔτος μετὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ διατριβὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτε βεβαίως ἡ διακόσμησις τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐγένετο. Εἶναι δὲ ὀλίγαι τέχνην εἰκόνες τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐξ εἰκασίας ἢ μία εἰκὼν τοῦ Στρατηλάτου εἶναι κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὸ κάλλος ὡς κεφαλὴ τοῦ Εὐβουλέως.

Ἐκεῖ ἡ ἔκφρασις καὶ ἡ παράστασις τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ οἶονεῖ ἱσταμένου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ μεταρσιοῦσι τὸν παρατηρητὴν. Εἶναι ὁ ἅγιος Δημήτριος καὶ ὁ ἅγιος Γεώργιος, οὐχὶ ἐφ' ἵππων, ἀλλὰ πεζοί. Δυτικὰ ὁ ἐπιτάφιος Θρῆνος, ἡ ἄρνησις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου.

Ἐν τῷ νοτίῳ παρεκκλησίῳ μία ἐστεμμένη κεφαλὴ, ἴσως τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου ἢ τοῦ ἀδελφοῦ του Θεοδώρου τοῦ Δεσπότη τοῦ Μυστρᾶ. Ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοίχου ἐν τῷ αὐτῷ παρεκκλησίῳ ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου, ἡ Γέννησις τῆς Θεοτόκου καὶ πάλιν οἱ ἅγιοι Θεόδωροι. Τινὲς γράφουν ὅτι ὁ Παλαιολόγος Μανουὴλ ἦτο Βασιλόπαις καὶ ὄχι αὐτοκράτωρ. Πιθανώτερον ὅτι ἦτο εἶναι τὸ Αὐτοκράτωρ.

Ὁ Φραντζῆς λέγει ὅτι ὁ Βασιλεὺς κύρ Μανουὴλ ἀπελθὼν εἰς τὴν νῆσον Θάσον ἐπῆρεν αὐτὴν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 6922 καὶ αὖθις ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἴτα εἰς τὸν Μωρέαν, ἔνθα ὤκοδόμησε τὸ Ἐξαμήλιον. Ἀφοῦ μετὰ τὴν ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ αἵρεσιν τῆς Θάσου ἀπῆλθεν ὁ Μανουὴλ εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου διέτριψε βεβαίως χρόνον τινά, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φθάσῃ εἰς Μωρέαν πρὸ τοῦ ἐπιόντος ἔτους. Τοῦτο δὲ ὁ αὐτὸς Φραντζῆς βεβαίως κατωτέρω λέγων ὅτι τὸ 6913 ἐν Μαρτίῳ ὁ Βασιλεὺς ἀπέσωσε ἐν τῷ λιμένι τῶν Κεγχαιῶν εὐνόητον δὲ εἶναι ὅτι τὸ ἔτος διορθωτέον εἰς 6922.

Ταῦτα μαρτυρεῖ τὸ σύντομον χρονικὸν διάστημα 6923 ἦλθεν ὁ κύρ Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος καὶ ἔκτισε τὸ Ἐξαμήλιον, τῷ ἐπομένῳ δὲ ἔτει 1416 ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ αὐτοῦ Φραντζῆ λέγοντος ὅτι τὸ 6924 μηνὶ Μαρτίῳ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Βασιλεὺς. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἀπὸ τοῦ Μυστρᾶ μετέβη εἰς Ἰσθμόν, ὃν ἐτείχισεν.

Η ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑ

Ὁ ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας εἶναι παρόμοιος τὸν ρυθμὸν μὲ τοὺς συγχρόνους ναοὺς τῆς Τραπεζοῦντος. Ἰσῶς ἐκτίσθη τὸ 1350.

Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

Ἐπὶ κρήνης τοῦ ἐπὶ τὴν ὁδὸν τοίχου τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ εἶναι δι' ἀναγλύφων γραμμάτων ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή :

Ἐγένετο τοῦτο τὸ κοινωφελὲς ἔργον διὰ δαπάνης
Χρυσάνθου Λακεδαιμονίας καὶ Τριπόλεως,

εὐχθεσθε δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ οἱ εὐσεβῶν παῖδες τοῦ
Ζαθαίου καὶ ἡγήτορος μεγάλου ἢ πατρὸς τὰ Κα.
(λίκινα,

Χωρίον Μπαρσυνίκου 1802.

Ἐπὶ κρήνης τῆς αὐλῆς εἶναι ἐντετειχισμένη πλάξ ἔχουσα δεξιὰ μὲν τῷ θεομένῳ ἔκπωμα τι καὶ παρ' αὐτῷ δικέφαλον ἀετὸν, ἐπὶ τῆς λοιπῆς δὲ πλακοῖς εἰς στίχους ἥκιστα εὐρύθμους ὁμοιοκαταπλήκτους τὴν ἐπιγραφὴν :

Καὶ αὕτη δι' ἰδίων Χρυσάνθου γέγονε ἀναλωμάτων
ὅστις πηδاليούχος Λακεδαιμόνος καὶ ἔφορος πραγμάτων,
πατρὸς δὲ αὐτῷ ἐστὶν ὁ τῆς ἰδίας τόπος, Ἱεράρχης τε διουὶ
καὶ τῶν καλῶν ὁ τρόπος. Εὐχθεσθε λοιπὸν πάντες ὑπὲρ
αὐτοῦ τοῦ οἰκοδόμου τούτου τοῦ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ
οἱ πίνοντες ὕδωρ ἀπ' ἐδῶ δότε δόξαν τῷ ἐκτεκестῇ αὐτῷ.

Ἐπὶ τῆς θύρας τῶν παλαιότερων κελλίων τῆς Μητροπόλεως εἶναι ἐπιγραφή εἰς στίχους τριμέτρους ἱαμβικούς.

Οὐκέτι δόμοι καὶ πύλαι παλαίφατοι,
ἀλλ' Ἀνανίου τοῦ νῦν ἱεραρχούντος
καὶ ἀπὸ βάθρων νεόσαντος δαπάναις
οὕτινος ἐνεγκοῦσα τελεῖ ἡ Δημητσάνα
ἔτος 1754

Ὁ ἀναφερόμενος ἐνταῦθα Μητροπολίτης εἶναι ὁ Ἀνανίας Λαμπάρδης γεννηθεὶς καὶ παιδευθεὶς ἐν Δημητσάνῃ καὶ γενόμενος ἐπίσκοπος ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἀναρρηθεὶς δὲ Μητροπολίτης Λακεδαιμόνος τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1750 καὶ σφαγεὶς κατὰ διαταγὴν τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ τῆς Πελοποννήσου τὸ 1767 κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης τῆς Ρωσίας.

Ὁ Ἀνανίας Λαμπάρδης πρόεδρος τῶν γερουσιαστῶν, συνεφώνησε μὲ τὸν Παπαῶζωλιν ἢ Παπαῶζογλου, Ἕλληνα στρατιωτικὸν ἐν Ρωσσίᾳ συνυπηρετοῦντα εἰς τὸ πυροβολικὸν τῆς Ρωσσίας μὲ τὸν τολμηρὸν στρατηγὸν Ὁρλώφ καὶ βλέπων τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Ὁρλώφ πλησίον τῆς ἡγεμονίδος ἐκείνης τὸν παρεκάλεσε νὰ παρακινήσῃ τὴν ἰσχυρὰν Αἰκατερίνην νὰ συνδράμῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ συντρίψουν τὰ δεσμά των. Ὁ Ἀνανίας συνεφώνησεν ἵνα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα Δημητσάναν ἀρχίσῃ κατὰ πρῶτον ἡ ἐπανάστασις διὰ πυριτιδομύλων. Καὶ σώζωνται ἐν Δημητσάνῃ οἱ πυριτιδομῦλοι τοῦ Λαμπάρδῃ. Ὁ διοικητὴς Πελοποννήσου ἀκούσας ὅτι συμμετέχε τῶν ἐπαναστατικῶν συνωμοσιῶν καὶ ὁ Μητροπολίτης ἐφόνευσεν αὐτὸν.

Ὁ Ἀνανίας ἐτιμᾶτο καὶ παρὰ τῶν Ὁθωμανῶν διὰ τὴν παιδείαν του καὶ τὰ ὕψηλά του φρονήματα, προσέτι δὲ κατήγετο καὶ ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας. Ὁ Ἰωάννης Λαμπάρδης τὸ 936 ἱδρύσε τὴν μονὴν καὶ σχολὴν τοῦ φιλοσόφου καταγόμενος ἐκ Δημητσάνης, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοσυγκρίτου (ἀρχιεγγραμματέως) καὶ πρωτοσυμβούλου τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκά, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ

συμβουλῶν ὠνομάσθη φιλόσοφος. Ὁ Ἀνανίας Λαμπάρδης ἔγραψε καὶ τὸν κώδικα Λακεδαιμονίας περὶ αὐτοῦ δὲ λέγει ὁ ἴδιος : Ἡ ἡμετέρα ταπεινότης προήχθη τῷ τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Λακεδαιμονίας θρόνῳ ἐν σωτηρίῳ ἔτει 1750 μηνὶ Φεβρουαρίῳ.

Ἐπὶ τοῦ πρὸς νότου τοίχου τοῦ ναοῦ δεξιὰ τῷ εἰσιότῳ εἰς τὸν περιβόλον τῆς πυλίδος εἶναι ἐντετειχισμένη ἐπιγραφή εἰς τριμέτρους ἱαμβικοὺς στίχους :

Τὸν θεῖον οἶκον τὸν δε καινουργεῖ πόθῳ
Κρήτης πρόεδρος εὐτελὴς Νικηφόρος
ἔχων ἀδελφὸν Ἀαρὼν συνεργάτην
Σκηπτοκρατοῦντος Αὐσῶνων Ἀνδρονίκου
Παλαιολόγου σὺν Μιχαὴλ υἱεῖ.
Οἱ παριόντες τοιγαροῦν τούτοις λύσιν
εὐξασθαι πολλῶν παισμάτων πολυτρόπων
σὺν τοῖς προβάτοις δεξιόις στήναι τότε
τοῖς προβάτοις δεξιόις στήναι τότε
ὅτε κρινεῖ σύμπασαν ὁ κριτὴς κτίσιν. 6810

Ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ὑπερθύρου πρὸς δυσμὰς τῆς κυρίας εἰσόδου εἰς τὸν ναὸν εἶναι ἐγκεχαραμμένοι εἰς μίαν σειρὰν δύο δακτυλικοὶ στίχοι ἐπὶ τοῦ Ἀνανίου γεγραμμένοι ἐν τῷ κώδικι :

Τόνδε δόμον πόδεσι, φίλος ἀμβαῶς ἀγανοῖσι
Μνώεο Νικηφόροιο δομήτορος Ἀρχιερέως.

Εἰσιόντες εἰς τὸν ναὸν ἀναγινώσκομεν εἰς τοῦ ὑπὲρ τὸν κεντρικὸν μύκα τέξου διὰ μεγάλων γραμμάτων :

Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων στερέωσον Κύριε,
τὴν Ἐκκλησίαν σου ἣν ἐκτίσω τῷ τιμῇ σου αἵματι.

Ἀπέναντι τοῦ ἱεροῦ ἀδύτου ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ στηθαίου τῆς γυναικωνίτιδος ἀναγινώσκομεν : ὁ κτήτωρ Λακεδαιμονίας Ματθαῖος ἐπὶ τῶν μαρμάρων τῆς γυναικωνίτιδος ὁ ἱερομόναχος Ἀθανάσιος.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου στύλου δεξιὰ τῇ εἰσιόντι ἐπιγραφή διὰ στίχων :

Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Κρήτης καὶ πρόεδρος,
Λακεδαιμονίας Νικηφόρος ὁκοδόμησα τόνδε τὸν
ναὸν εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τοῦ μεγαλομάρτυρος
Δημητρίου, ἀνήγειρα καὶ ἐκ βάθρων αὐτῶν μυλῶνας
εἰς τὴν Μαγούλαν καὶ ἐφύτευσα καὶ ἐλαίωνα,
καὶ περιβόλιον ἐν αὐτῇ, εἰς τὴν Λεύκην
ἀμπελῶνας ἐμφυτευτικῶς ἠγόρασα δὲ καὶ τὰ
σύνεγγυς τῆς Ἐκκλησίας, ὁσπῆτια τοῦ χαρτοφύλακος
Εὐγενίου. Ὁ οὖν εἰς ἔπειτα βουλευθεὶς ἀπὸ τούτων
ἐπιδουῖνται τινὶ λόγον κληρικατοῦ, ἢ ἀνακαμπτικῶς
ἢ ἄλλῳ τρόπῳ τινὶ ἀποσπᾶσαι τινὶ ἐκ τῆς
Ἐκκλησίας ἵνα ἔχη τὰς ἀράς τῶν τῶν 318
θεοφόρων πατέρων καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.

*Ετος 5ωκ 6820 Νεμήσεως Ἰ
M. X. 1312

Ὁ κτίτωρ λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Νικηφόρος Μοσχόπουλος. Οὗτος ἐπέμφθη εἰς τὴν σύγκλητον τῶν Βενετῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Γέροντος, Πρεσβεῖαν μὲν στέλλει πρὸς τὴν ἐκείνην συναγωγὴν βενετικῶν αὐτὸν γελαβόντων ἐπὶ τῶν ἰδίων νέων τὸν εἰς πρεσβευτὴν ταχθέντα. Ὁ δ' ἦν ὁ Κρήτης Νικηφόρος ἀνὴρ γεραρὸς καὶ τίμιος καὶ διὰ πολλὰ μὲν προκριθεὶς, πλέον δὲ καὶ ὅτι ὡς οἰκεῖον δεσπότην ἔβλεπον οἱ Βενετικοί. Κρήτη γὰρ ὑπὸ τούτοις εἶν' εἰς ἐκεῖνος ἀρχιερεὺς, ἐπεκεκήρυκτο, ἥ καὶ πόρῳ διῆγε ταύτην διὰ τὴν τῶν Ἰταλῶν ἐπικράτειαν. Ὁ παχυμέρης τάσσει τὸν Νικηφόρον εἰκοστὸν τρίτον ἀρχιερέα Γορτύνης. Ἐπὶ λοιπὸν ἐπικεκήρυκτο μόνον ἀρχιερεὺς Κρήτης πόρῳ δὲ διῆγε ταύτης, διὰ τὴν τῶν Βενετῶν ἐν τῇ νήσῳ ἐπικράτειαν, κατέστη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου πρόεδρος Λακεδαιμονίας, ἔνθα ἔλθων ἱδρυσε τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ διώκησε τὰ τῆς Μητροπόλεως. Ἀριστέρα τῷ εἰσιόντι ἀντικρὺ τῆς πρὸς βορρᾶν θύρας. Εἰς τὸν δεύτερον στύλον τοῦ ναοῦ εἶναι ἐπιγραφαί. Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Σουγδαίας πρόεδρος Λακεδαιμονίας Λουκάς καταλαβὼν ἐξ ὀρισμοῦ τοῦ κρατίστου μου καὶ ἁγίου αὐτοκράτορος καὶ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου ἐπὶ τὸ προεδρεύειν τὴν ἀγιωτάτην Μητρόπολιν Λακεδαιμονίας καὶ εὐρὼν τὰ αὐτῆς κτήματα δοθέντα πρὸ χρόνων παρὰ τῶν ἀρχιερατικῶν καὶ ἐν ταύτῃ διαπρέψαντα τὰ μὲν διὰ τινὰ προσωποληψίαν τὰ δὲ διὰ δώρων. Εὐθρον δὲ καὶ συνοδικὴν γραφὴν ἐν τοιαύτῃ συντείνουσάν με μετ' ἐπιτίμου βαρυτάτου, ὡς ἂν ἀπεσπάσω ἅπερ ἔδωκεν ὁ πρῶν χρηματίας Λακεδαιμονίας Βουτᾶς ἐκεῖνος πρὸς τοὺς δύο αὐταδέλφους Τσαοῦ σίσεις τοὺς ἐλαλάδας καὶ πρὸς πρωτσαλλαγάτον τὸν Πλατὺν τὰ κάτωθεν τῆς βρῦσεως, καθὼς εἰσὶν ἰδιοπεριόριστα μέσον τῶν δύο ποταμῶν, ὅσα καὶ οἷα εἰσὶν ἔτι τε καὶ τὰ ἅπερ ἐκράτει ὁ Σεβαστὸς Μαυρὸς παπας κύρ Νικόλαος ἐν τῇ τοπεθεσίᾳ τοῦ Τζουκανιστηρίου.

Ἡδὴ κατὰ τὴν διάγνωσιν τῆς τιμίας καὶ ἁγίας συνοδικῆς διαγνώσεως, ἐκρατήθησαν παρ' ἡμῶν ταῦτα, ὡς ἂν κατέχωνται παρὰ τῆς εἰρημένης ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Λακεδαιμονίας ἀναφαιρέτως πάντοτε καὶ ἀναποσπᾶστως. Ὡσαύτως καὶ τὸ χωρόφιον τὸ ἐπιλεγόμενον τοῦ βουνοῦ. Εἶτα καὶ τὸ περὶ τὴν Μαγούλαν ἀμπέλιον τὸ εἰς Γωνίαν καὶ τὸ ἐκεῖσε ἕτερον ἀμπέλιον τὸ εἰς τὴν Καλαμωτὴν, ἵνα κατέχωνται καὶ ταῦτα παρὰ τῆς διαληφθεῖσης Μητροπόλεως. Ὁ γοῦν εἰσέπειτα βουλευθεὶς ἀποσπᾶσαι ἀπὸ τῶν τοιούτων κτημάτων, ὡς εἵπομεν, ἵνα ἐπισπᾶται τὰς ἀράς τῶν ΤΙΗ 318 θεοφόρων πατέρων καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.

*Ετος 5ωλη, 838 Νεμήσεως 13

Στύλος τρίτος

Ἐπὶ ἡ ἀγιωτάτῃ Μητρόπολις Λακεδαιμονίας εὐηργέται διὰ θεοῦ καὶ σεπτοῦ Χρυσοβούλλου καὶ προσκυνητῶν προσταγμάτων ἵνα ὦσι ἀναπαίτητοι οἱ πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι αὐτῆς καὶ κατοικοῦντες ἐν τῇ Μαγούλᾳ, Λεύκῃ, Παρώρῳ, Σαπικοῦς καὶ ἀλλαχόθι καὶ τῷ πρακτικῷ αὐτῆς καταγραφόμενοι τὰ γεννήματα κατὰ θέσεις Βοῦδιατζοῦ

καὶ Μουσιατζίου, πειραθησόμενος εἰσέπειτα ἀνατρέψαι ταῦτα ἢ ἀπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κεφαλαικυσόντων καθολικῶς ἢ μερικῶς ἢ τὰ δημόσια ἀπαιτῶν καὶ βουληθῇ ἀπαιτῆσαι ταῦτα καὶ ἀθετεῖ τὰ τῶν σεπτῶν Χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων ἐχέτω τὰς ἀράς των 318 (ΤΙΗ) θεοφόρων πατέρων καὶ ἐμοῦ ἀμαρτωλοῦ.

Μηνὶ Ἀπριλίῳ Νεμήσεως ΘΙ ἔτους 6849 Ὡμθ†

Ἐπὶ τοῦ τρίτου στόλου δεξιὰ τῷ εἰσιόντι εἶναι κεχαραγμένη ἐπιγραφὴ διὰ στίχων τριάκοντα τριῶν.

Ἐγὼ ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης καὶ ὑπέρτιμος Νεῖλος ἐλθὼν εὐρον τὴν κατ' ἐμὲ ταύτην Ἐκκλησίαν καὶ τὰ αὐτῆς κτήματα κατεφθαρμένα καὶ τὰ μὲν τούτων ἐπράθησαν καὶ ἐνεχυριάσθησαν παρὰ τῶν κληρικῶν αὐτῆς καὶ τοιουτοτρόπως ἐγένοντο παρὰ τῶν παροίκων καὶ τινα παρὰ τῶν ἀνακαμπτικῶς ἐχόντων ὥστε καὶ ἀπορῆσαι ταύτην ἐκ τούτου παντελῶς συνέβη διὰ τοῦτο ὀρισθῆναι παρὰ τοῦ κραταιοτάτου ὁμῶν αὐθέντου καὶ Βασιλέως ἵνα ἀπὸ γε τοῦ νῦν μὴ τις τῶν κληρικῶν ἢ τῶν παροίκων ἢ τῶν ἀνακαμπτικῶς ἐχόντων πωλήσει κτήμα τῆς ἐκκλησίας ἢ ἐνεχυριάσῃ οὐδὲ κληρικὸς τις προικίσῃ εἰς ἰδιωτικὸν πρόσωπον παραπέμψῃ δὲ αὐτά εἰς παῖδας ἀξίους ἐκδουλεύειν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπεὶ δὲ ἐπομένως καὶ ζευγαλατεῖον περὶ τὴν βρῦσιν ὀφείλει εἶναι ἀπαρασάλευτον μετὰ τῶν οἰκημάτων καθὼς ἐστὶν ἰδιοπεριόριστον μετοῦ περιβολίου ἐν μέσῳ τῶν δύο ποταμῶν καὶ τῆς ὁδοῦ ἀνευ τοῦ Δομεστίκου καὶ τὰ χωράφια τὰ εἰς τὸ βουνὸν καθὼς εἰσὶ περιοριζόμενα μετὰ τοῦ χωραφίου τοῦ Νέζηνα καὶ τῶν Εὐγενίων καὶ τὸ περιβόλιον τοῦ Ν, Ἀντζηνὰ τὸ εἰς τὴν ἁγίαν Βαρβάραν καὶ τὰ ἐξωνηθέντα οἰκήματα εἰς τὴν Μητρόπολιν καὶ αὐτά, ζευγαλατεῖον τὰ χωράφια καὶ οἱ περὶ τὴν Μαγούλαν πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι καὶ τὰ ἀδούλωτα στάσια, οἱ μυλῶνες τὰ ἀμπέλια καὶ περιβόλια καὶ ὁ εἰς τὴν Λεύκην πανσέβαστος καὶ θεῖος ναὸς τῆς Πανυπεράγνου Θεομήτορος καὶ ἐξωνηθέντα οἰκήματα μετὰ τῶν ψυχογνημάτων καὶ αἱ στάσεις καὶ πάροικοι ὡς ἐν τῷ πρακτικῷ καταγράφονται ὁ ἐλαιὼν καὶ τὰ ἀμπέλια, καὶ οἱ παρὰ τὸ παρῳριον πάροικοι καὶ τοὺς Σαπφικούς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κτήματα. Ὁ δὲ βουληθεὶς εἰς τις ἂν εἴῃ καὶ κληρικὸς καὶ πάροικος, καὶ τῶν ἐχόντων ἀνακαμπτικῶς πωλῆσαι ἢ ἐνεχειριᾶσαι ἐκ τῶν ἰδίων κτημάτων ἢ ἀποσπᾶσαι ἐκ τῶν εἰρημένων τῆς Ἐκκλησίας καὶ δώσει πρὸς τινα καὶ θελήσας ἐνεχυριακῶς λαβεῖν ἢ ἐξωνήσασθαι ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων ἐν Νικαίᾳ καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.

Ἔτος 6847 Νεμήσεως 7 Μηνὶ Μαΐῳ.

Ἐπεὶ τὸ μονύδριον τοῦ Τιμίου, προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῆς Χαλκολαμπτίου εὐρισκόμενον πλησίον τοῦ παρὰ τοῦ Λακεδαιμόνος ἀνέκαθεν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως ἐν ὑποτελεσμῷ ἔτιστο ὡς τὸ βρέβτον διέξεισιν οὖθις τάττεται εἶναι ὑπ' αὐτὴν καὶ αὐτὰ ἐν τῇ χωράφια καὶ περιβόλια καὶ τὸ ἀμπέλιον καὶ ἂν εἴῃ δίκαιον ἔχει ἐξ αὐτῶν πνευματικῶν τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Λακεδαιμονίας ὡς ἂν δοξάσῃθε θεὸς ἐν αὐτῷ, ὁ δὲ πει-

ραθησόμενος εἰσέπειτα ἀφελῆσθαι τοῦτο ἐκ τῆς δεσποτείας αὐτῆς καὶ οἷος ἄρα καὶ εἴῃ ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν τριακοσίων δέκα ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων, καὶ τὸν ἀφορισμὸν ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ.

Ἔτος 6848 Νεμήσεως 8.

Ὁ Νικηφόρος κατὰ τὴν τὸν χρόνον τῆς ἰδρύσεως τοῦ ναοῦ δηλοῦσαν ἐπιγραφὴν ἔκτισε τὸν ναὸν ἐν ἔτει 6810, μετὰ Χρισμὸν 1302 χίλια τριακόσια δύο, μετὰ δὲ τὸν τελευταῖον ἐξωραϊσμὸν τοῦ ναοῦ καὶ τὴν τακτοποίησιν τῶν κτημάτων τῆς Μητροπόλεως ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ στόλου τὴν ἐπιγραφὴν 6820 Ὡμ, μετὰ Χριστὸν 1312. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἐκεῖ ποῦ εἶναι ὁ ἀριθμὸς 6820 τὸ εἴκοσι εἶναι σταυρὸς καὶ τότε θὰ λέγῃ 6800 μ. Χ. 1292. Ἀλλὰ δὲν εἶναι βέβαιον διότι φαίνεται καθαρὰ ἀριθμ. 20 καὶ ὄχι σταυρὸς.

Πρὸς βορρᾶν ἐπιγραφὴ.

«Ὁ κτίτωρ Λακεδαιμονίας Ματθαῖος.»

Ὁ κτίτωρ εἶναι ὁ Νικηφόρος, ἀλλὰ διατὶ κτίτωρ Ματθαῖος ἐν ἐπιγραφῇ; Ὡς φαίνεται οἱ οἰκοδόμοι ἐκ παλαιότερου ναοῦ εὐρόντες τὸ μάρμαρον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν μετήνεγκον ὡς ἀδάπανον κόσμον τοῦ ναοῦ. Ἡ ἴσως ὁ Ματθαῖος εἶναι ἀνακαινιστὴς τοῦ ναοῦ.

Κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς τῆς Μητροπόλεως Μητροπολίτας ἔχομεν Λακεδαιμονίας τὸν Νικηφόρον 1302 καὶ 1312, τὸν Λουκᾶν τὸ 1339, τὸν Νεῖλον 1340 καὶ τὸν ἀβεβαίου χρόνου Ματθαῖον.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς Μητροπόλεως ὑπάρχει δικέφαλος ἀετὸς τὸ ἔμβλημα τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων· ἡ μία κεφαλὴ εἰκονίζει τὴν Εὐρώπην καὶ ἡ ἄλλη τὴν Ἀφρικὴν. Προσέτι θαυμάσιος θρόνος ἐκ ξύλου καρυᾶς καλλιτεχνικώτατος ἐσκαλισμένος, ἀγνωστον ποίας ἐποχῆς ἴσως εἶναι θρόνος Μητροπολίτου ἢ τοῦ Αὐθέντου τοῦ Μωρέως μὲ δύο λαξευτοὺς λέοντας, σύμβολον βασιλικόν. Εὐρέθη μόνον μία ἐπιγραφὴ ὅτε ἐδιωρθώθη τὸ ἐπάνω κόσμημα τοῦ κουβουκλίου τὸ 1581.

Εἰς τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ βλέπει τις μίαν θαυμασίαν εἰκόνα:

Ἡ θεοτόκος μὲ μεγάλους θαυμαστούς ὀφθαλμοὺς εἰκονίζοντας τὴν θείαν αὐτῆς μεγαλειότητα μεγαλολογικούς, ὁ Χριστὸς περίλυπος βλέπων ἄγγελον βαστάζοντα ρομφαίαν, καὶ ἐπιγραφὴ:

Ὁ τὸ χαῖρε πρὶν δι' ἀγγέλου δεξάμενον σύμβολα νῦν τοῦ πάθους διὰ χειρὸς προδεικνύει θνητῶν σάρκα ἐνδεδυμένος πότμον σαρκικόν ἰλιγγιᾶ ἄνωθεν βλέπων...

Καὶ ἴσως εἶναι ἀπεικόνισμα ἐκ τῶν εἰκόνων Ἀγίου Ὁρους, ἢ Ρίκου τινὸς Ζωγράφου...

Καὶ ἄλλη τις φορητὴ εἰκὼν μὲ ἐπιγραφὴν.

Σωματικῶς μορφώθῃναι τὸ καθ' ἡμᾶς ὁ τὸ πρὶν ἢ ἀσώματος εὐδόκησε φῶς σαρκικὴ ἀπατεινάμενος μορφήν ἐχαρίσατο ὑμῖν τὸ θεῖον ἐκτύπωμα.

Δέσεις τῶν δούλων σου. Μιχαὴλ καὶ Ἀντωνίου Θεσσαλονικέων, 1773. Μηνὶ Μαριῳ.

Θαυμασία εἶναι καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἱερῷ. Ὁ Θεὸς ἀσώ-

ματος ἕως τὸ μέσον, Σταυρὸς καὶ τὸ μέσον εὐαγγέλιον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Τὰ ἑννέα τάγματα τῶν ἀγγέλων Χερουβείμ καὶ Σεραφεῖμ, δυνάμεις, ἐξουσίαι θρόνοι κ.τ.λ. Ἰσως εἰκονίζει τὸ: Θεὸν οὐδείς ἐώρακε πώποτε ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς λόγος τοῦ εὐαγγελίου, ἢ ἴσως εἰκονίζει τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἢ τὴν Ἁγία Τριάδα, πιθανώτερον τὸ πρῶτον.

Εἰς τὸ ἱερὸν εἶναι καὶ Μητροπολίτης τις, ἴσως ὁ κτίτωρ τοῦ ναοῦ Λακεδαιμονίας ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος Νικηφόρος.

Εἶναι καὶ ἔξω τοῦ ναοῦ δύο Μητροπολῖται, ἔξ ἐκασίας ὁ Νεῖλιος καὶ ὁ Λουκάς, ἀλλὰ φέρουν φωτοστέφανα καὶ οἱ τρεῖς, ἴσως εἶναι καὶ ἅγιοι.

Εἰς τὸ ἱερὸν εἶναι ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι μετὰ τῶν θαυμάτων ἐξάγουν τὸν ὄφιν, ἡ Παλαβία δίδει τὰ ὠά.

Εἰς τοὺς κίονας ὁ Μυστικὸς δεῖπνος ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων, ἡ Μεταμόρφωσις, βάπτισμα. Εἰς τὸ ἱερὸν θαυμασία εἰκὼν τοῦ Σολομῶντος, ὁ Δαβίδ. Εἰς τὸν ναὸν ἀνατολικά τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Δημητρίου, λογχεύεται ὁ ἅγιος εἰς τὴν φυλακὴν. Ἄλλοι ἡ Κοίμησις, ἄλλοι ὁ Νέστωρ καὶ ὁ Λυκαῖος, ἡ Ἰασις τοῦ παραλύτου, τὸ θαῦμα τοῦ τυφλοῦ. Πρὸς βορρᾶν ὕδροπικοῦ ἱασις, τὸ θαῦμα τῆς θυγατρὸς Ἰαρείου, ἡ αἰμορροῦσα δυτικά ἡ ἐν τῷ ναῷ εἰσοδος τῆς Θεοτόκου ὁ Ἰησοῦς, ὁμιλῶν μετὰ σοφῶν Ἰωακείμ καὶ Ἄννα προσφέρουν τὰ δῶρα.

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Ἄννης, γάμος ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας εἰς κολώναν ἡ προδοσία Ἰούδα ἄνωθεν τῆς θύρας νάρθηκος.

Εἰς τὸν Νάρθηκα ἡ Δευτέρα Παρουσία εἰς διαφόρους στάσεις ἡ ἐτοιμασία τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, Παράδεισος καὶ Κόλασις.

Ἡ τετάρτη οἰκουμένη συνόδος πρὸς βορρᾶν, τὸ θαῦμα τῆς ἁγίας Εὐφημίας εἰς τὴν θύραν, Πέτρος Ἀλεξανδρείας. Τίς σου τὸν χιτῶνα διέρρηξε; Ἄριος ὁ ἄφρων.

Μυστράς. Παντάνασσα.
Μανουὴλ Λάσκαρις

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ

Μυστράς. Περίβλεπτος Ἁγ. Ἰωάννης Χρυσόστομος

Χριστὸς θαυμάσιον ἐπιπεδόγλυφον φέρον τὴν μορφήν τοῦ ἀρχαίου Ἰουδαίου, ὡς περιγράφει τοῦτον Πούπλιος ὁ ἀξιωματικὸς ὁ σταλὲς παρὰ Λεντούλου τοῦ Ἡγέμενος, ὁ θαυμάσας τὴν θεσπεσίαν αὐτοῦ μορφήν... Ἐπιγραφαί: Ἐμμανουὴλ Καντακουζηνὸς εἰς μάρμαρον μετεφερθὲν ἐκ τῆς κλίμακος τῆς Παντανάσσης, ἄλλο ἐξ Ἁγίας Σοφίας ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Ἡσαβέλα Ντελεζουινιάν Ζαμπαία ἡ κυρὰ Μπέτα.

Εἰς δόξαν Χριστοῦ τοῦ Δεσπότη καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου Ἰωσήφ ὁ Ἀρμενίας ὁ ἀπὸ τὴν μεγάλῃ Ἀρμενίαν... Ἐδόθη τὸ ἅγιον ποτήριον εἰς τὴν σεβαστὴν μονὴν τῆς ἁγίας κυρὰς δι' ἐξόδων καὶ κόπων

Ἰωάννου Χλῶνῃ ἐκ τῶν τέκνων. Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι... Ἡμεῖς δὲ γε φίλοις τὴν τῶν ἀσωμάτων εἰκόνα... τὴν δὲ λεντίω... Τὴν δὲ ἐδωκὴσάμην Λεόπουλος ὁ τοῦ Δημητρίου Γεωργίου υἱὸς Ἰωάννης... Ἀπολυθὲν τὸ διαληφθὲν, εἰς ἀσφάλειαν...

Τούρκικα: Αὐδοῦλ Κερεῖμ σήμερον ἐμοῦ αὐριον ἄλλου ὁ θάνατος.

Ἀπτουλάχ, δικαστὴς ἐκ τοῦ κόσμου εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν μεταβαίνω... Ὁ σκοπὸς τῆς ἐπισκέψεως Μουσᾶς υἱὸς Γιουσούδ Χαμιδὲ Βέη Ζαδέ... Φατιμὲ θυγάτηρ Γιουσούδ ἀγὰ τοῦ Χαβή. Νουριὲ χανούμισα ἀπεβίωσε τὸ 1714... Ὁ δημιουργὸς Θεός, Γιουσούδ ἀγὰς ὁ πῖνων τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου Δήμαρχος Μυστρά...

Εἰς τὸ Μουσεῖον εἶναι καὶ πολλὰ ὠραῖα ἀνάγλυφα. Μεταξὺ ἄλλων διαπρέπει ὡς ὠραιότατον ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρομεν ἡμεῖς εἰς Παντάνασσαν. Ἐν τῷ γλυπτῷ τούτῳ, ὡς λίαν ἐξέχοντι ἀναγλύφῳ, μεγαλοπρεπὴς ἀετὸς ἐστραμμένος πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἔχων τὰς πτέρυγας ἀνατεταμένας τῶν ποδῶν κρατεῖ ὀγκῶδες βιβλίον καὶ ἔχων κάτωθεν κλάδους καὶ ἀνθέμια. Τὸ βιβλίον ὅπερ κρατεῖ φαίνεται εὐαγγέλιον εἶναι ἐπεικόνισις σύμβολον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου: ἴσως εἶναι ἐκ τοῦ μαρμαρίνου τέμπλου Παντανάσσης, ὅπου πολλὰ διεσώθησαν καὶ μετεφέραιμεν ἐκ Παντανάσσης εἰς τὸ μουσεῖον. Ἐκ Παντανάσσης προέρχεται καὶ ἐν ἄλλο ὠραῖον ἀνάγλυφον. Λέων τις βαίνων πρὸς ἀριστερὰ καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, στηριζόμενος δὲ ἐπ' ἀνθεμίου ὁμοίου

τοῦ ἀετοῦ, φύλλα δὲ καὶ κλάδοι κοσμοῦσι τὸ ἔδαφος ὅπως καὶ ὁ ἀετὸς εἰκονίζων τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον.

Πολλὰ ἐκ Παντανάσσης καὶ ἀλλαχόθεν συνελέξαμεν καὶ μετεφέραμεν εἰς τὸ Μουσεῖον. Ἡμεῖς ἐσώσαμεν καὶ τὸ θαυμάσιον ἐπιπεδόγλυφον ἐκ τῆς Περιβλέπτου προερχόμενον ἐκ βανδάλων χειρῶν καὶ εἶναι λαμπρὸς τοῦ Μουσείου κόσμημα. Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ θαυμάσιος ἀετὸς ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν εἰς τὸ Μουσεῖον.

Ἵνα σώσωμεν τὰ ἱερὰ κειμήλια τριάκοντα ἔξ ἐτῶν ἀγῶνας ἔχομεν. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἔξοχοι ἀρχαιολόγοι εἰργάσθησαν διὰ τὴν διάσωσιν τῶν λαμπρῶν κειμηλίων, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἔδαπανήσαμεν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα ἡμῶν καὶ ἐσώσαμεν αὐτὰ ὅχι μόνον ἐκ βανδάλων χειρῶν ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀπλῆς πτώσεως, καὶ πρωτίστως τὴν Παντανάσσαν καὶ τὸν ἅγιον Νικόλαον.

ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΟΝ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ὑπεράνω τῆς Μαρμάρας, περικαλλοὺς ἀρχαίας λάρνακος, εἰς τὴν ὁποῖαν βλέπει τις τὸν χορὸν τῶν Μαινάδων καὶ Βακχίδων, εἶναι ὁ Ναῖσκος τοῦ ἀγίου Ἰωάννου. Μεταξὺ τῶν σωζομένων εἰκόνων καλλίστου τύπου τῶν κατὰ τὴν Λακεδαιμόνα ἔργων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος διατηρεῖται καλλίτερον ἢ τῆς Ἰδρυσμένης πιθανῶς τὸν ναόν. Εἰκονίζεται ἐνταῦθα ἡ Θεοτόκος μετὰ τοῦ Χριστοῦ· πρὸ αὐτῆς μία μορφή φέρουσα τὸ ράσον τῆς μοναχῆς καὶ ἐπιγραφὴ: Ἡ κυρία Καλὴ ἢ Καβασιλαέα, ἢ ἢ Καβακίνα, ἢ διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεῖσα Καλλινίκη Μοναχή, ἢ θυγάτηρ αὐτῆς Ἄννα ἢ Λασκαρίνα, ὁ υἱὸς τῆς Θεόδωρος Ὁδηγητριανός, ἴσως μοναχὸς ἐκ τῆς Μονῆς Ὁδηγήτριας. Ἡ οἰκογένεια Καβασιλαέων ἦτο ἐπιφανής. Ὁ Κωνσταντῖνος Καβάσιλας ἦτο Μητροπολίτης Τιβεριουπόλεως, νῦν Στρουμνίτης συγγραφεὺς καὶ σοφὸς ἀνὴρ. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἔχει καλὰς εἰκόνας· ἡ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου ἀνῶθεν τῆς θύρας τοῦ ἱεροῦ με ἐπιγραφὴν: Μόνη σου τίκεις ἄσπορος καὶ παρθένος τὸν Ἐμμανουὴλ Ἡλιοῦ προφήτην προφητικῶς ἔφη. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Διάλογος με ἐπιγραφὴν: Σοὶ παρακατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν. Ἰάκωμος ὁ ἀδελφόθεος. Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ὁ ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος τρισάγιος, Θεόδωρος ὁ Στουδίτης με ἐπιγραφὴν: Ἀδελφοὶ καὶ ποτέρας τὰ μέτρα τῶν ἀγωνιζομένων. Ὁ Πρόδρομος με μοναχικὴν ἐνδυμασίαν καὶ με ἐπιγραφὴν: Ὑγιγε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἡ Σταύρωσις τοῦ Σωτῆρος. Ἡ ἀπιστία τοῦ Θωμᾶ. Ἀπόστολοι ἅγιοι Δημήτριος καὶ Γεώργιος πεζοί.

Η ΠΕΡΙΒΛΕΠΤΟΣ

Ἡ Περιβλεπτος ἐκτίσθη ὑπὸ Λέοντος τοῦ Μαυρόπαπα κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα. Ἐπὶ μαρμαρίνου πλσκὸς ἐντετειχισμένης ἐπὶ τῆς νοτίας στοᾶς τῆς Περιβλέπτου ἀναγινώσκωμεν δύο κυκλικά γράμματα Λέοντος Μαυρόπαπα. Οἱ Μαυροπαπάδες ἀνήκουν εἰς με-

γάλην παλαιὰν Μωραϊτικὴν οἰκογένειαν, ἥτις φαίνεται ὅτι εἶχεν ἔδραν τὸν Μυστράν. Εἰς Λέων Μαυρόπαπας, ἐξάδελφος τοῦ Στρατηγοῦ Χαλκοκονδύλη, εἶχε τὴν διοίκησιν 100 Τοῦρκων στρατιωτῶν. Αὐτὸς πρὸ πάντων συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπὸ τῶν Φράγκων ἀποσπασιν τοῦ παρὰ τὴν Ἀράχωβαν κάστρου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου 1292 αὐτὸς ἐπίσης διώκησε τὸ κάστρον τοῦτο. Κατὰ τὸ μονογράφημα

Μυστράς. Μέρος τῆς ἄνω πόλεως καὶ τὸ Φρούριον.

ὁμως τῆς Περιβλέπτου εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν Ἑλλήνων Βαρῶνων τοῦ Μορέως οὔτινες κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1454 ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ δευτέρου τὰ παλαιὰ τῶν δικαίωματα. Ἐκτὸς ἐὰν ἔχη κτισθῇ ὁ λίθος ἐκεῖ μετακομισθεὶς ἀλλαχόθεν.

Ὑπεράνω τῆς αὐλείου θύρας τοῦ ναοῦ εἶναι ἐντετειχισμένη πλάξ ἐφ' ἧς τὸδε: Περιβλεπτος 171, 4, 5 Μαρτίου δι' ἐξόδων Παναγιώτου Θηβαίου. Ἰστέον ὅτι διαλαμβάνει περὶ κτίσεως τῆς ἐφ' ἧς ἡ πλάξ θύρας. Ἀξίον παρατηρήσεως εἶναι εἶναι καὶ τὸ κωδωνοστάσιον ἐπὶ βράχου.

Ἐχει καὶ τρία παρεκκλήσια: Τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τῆς ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος. Εἰς τὸν ἅγιον Παντελεήμονα εἶναι καὶ τινες εἰκόνες, τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ Πρόδρομος Ἰωάννης, ὁ ἅγιος Παντελεήμων κτλ.

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τῆς περιβλέπτου δυτικὰ οἱ κτίτορες, κατεστραμμένη εἰκὼν προσευχόμενοι. Ἡ κάθοδος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ἄδην. Ἡ Σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ εἰς διαφόρους παραστάσεις πρὸς νότον. Ἄλλου ἀγγαρεύουν Σίμιονα τὸν Κυρηναῖον, λιποθυμῶν ὁ Ἰησοῦς, ἄλλου ἀναβαίνει διὰ κλίμακος εἰς τὸν σταυρὸν κλπ. Σχεδὸν ὅλος ὁ μεσημβρινὸς τοῖχος εἶναι ἡ σκηνὴ τῆς Σταυρώσεως, ἡ ἀποκαθήλωσις, ὁ ἐπιτάφιος θρῆνος. Ὁ Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος ζητοῦν νὰ ἀγοράσουν τὸ σῶμα κτλ. Εἰς τὸ βόρειον τεῖχος εἶναι τὰ εἰσόδια τῆς Θεοτόκου, δυτικὰ ἡ Εὐλογία τῶν Ἱερέων, ἀνῶθεν τῆς θύρας τῆς Προσκομιδῆς ἡ κάθοδος τοῦ Παναγίου Πνεύματος εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ με ἐπιγραφὴν: τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποινθῶτων στερέωσον Κύριε τὴν ἐκκλησίαν σου, ἦν ἐκτίσῃ τῷ τιμῇ σου αἵματι. Κάτω εἰς τὸ ἔδαφος ἐπὶ μαρμαρίνου ἢ Ἀνάληψις Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὸ ἱερὸν θαυμασία εἰκὼν τῆς θείας λειτουργίας με ἐπιγραφὴν: σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτία μετὰ φόβου καὶ τρόμου, δηδὲν γήϊνον λογιζέσθω, τὸ Συμβούλιον τῶν ἱερέων, ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν. Εἰς τὸ ἱερὸν ἡ Θεοτόκος καὶ οἱ Προφῆται· σὲ δοξάζομεν τὴν κό-

ρην τῶν ἀγγέλων. Ὁρος σε τὸ δασὺ καὶ κατάσκιον ὁ Ἀββακοὺμ προφητικῶς
κατανόησας ὀφθαλμοῖς. Χαῖρε θύγατερ Σιών σφόδρα.

Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι Βασίλειος, Γρηγόριος Χρυσόστομος.

Τοῦ Χρυσοστόμου ἐπιγραφή: Κύριε Θεὸς ἡμῶν ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον τὴν
τροφὴν παντὸς τοῦ Κόσμου. Εἰς τὸν θόλον ἡ Ἀνάληψις. Εἰς τὴν πάντα ἡ
θυσιὰ τοῦ Ἀβραάμ. Λάβετε φάγετε τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου· πίετε ἐξ αὐτοῦ
πάντες, τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμά μου. Ὁ Χριστὸς τοῦ Πανσελήνου ὁ ἀναπесῶν,
ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου.

Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ Κοίμησις τοῦ Θεοτόκου, ὁ Ἰωακεῖμ καὶ ἡ Ἄννα προ-
σφέρουν τὰ δῶρα καὶ τινες ἅγιοι. Πέτρος καὶ Παῦλος, Ἀπόστολοι, Στρα-
τιατιχοί· ἅγιος Γεώργιος, Δημήτριος· Ἰσως Ἀρτέμιος, ἅγιοι Θεόδωροι, Παν-
τελεήμων. Ὁ Εὐαγγελλισμὸς Θεοτόκου.

Τ Ε Λ Ο Σ

